

Ο ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

ΔΕΚΑ ΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΤΟΥ ΕΠΙΣΗΜΟΥ ΔΕΛΤΙΟΥ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ»

ΕΤΟΣ ΚΗ' | ΑΘΗΝΑΙ, ΙΩΑΝ. ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ 14 | 15 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 1979 | ΑΡΙΘ. 4

ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΟΙ ΠΑΤΕΡΕΣ

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΙΓΝΑΤΙΟΥ ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ

Α'. ΠΡΟΣ ΕΦΕΣΙΟΥΣ *

Σ χ ό λ ι α

Κεφ. VI,1. Ἡ φράσις: «Καὶ ὅσον βλέπει τις σιγῶντα ἐπίσκοπον, πλείονως αὐτὸν φοβείσθω», ἐν συνδυασμῷ καὶ πρὸς τὸ χωρίον Φιλαδ. I,1: «ὅς — δηλ. ἐπίσκοπος — σιγῶν πλείονα δύναται τῶν μάλιστα λαλοῦντων», πιστεύω ὅτι ἀπευθύνεται ἀντιτιθεμένη πρὸς τὴν ἀσκουμένην σοφιστικὴν ρητορείαν τῶν αἰρετικῶν. Ὁ Ἴγν. ὁ ἄριστος τοῦ λόγου χειριστῆς, ἀδύνατον νὰ θεωρηθῇ ὅτι ἀπηρέσκετο εἰς τὴν ρητορικὴν ικανότητα τοῦ ἐπισκόπου. Ἀπλῶς ἀντιπαραβάλλει ἐνταῦθα τὴν «σιγήν» τοῦ ἐπισκόπου πρὸς τὴν χρησιμοποιουμένην ἄκρετον ρητορείαν τῶν «μάλιστα λαλοῦντων» αἰρετικῶν. — Εἰς τὴν φράσιν: «πάντα γάρ, ὃν πέμπει ὁ οἰκοδεσπότης εἰς ἰδίαν οἰκονομίαν», πρέπει νὰ δεχθῶμεν ὅτι ὁ Ἴγν. εἶχεν ἐν νῷ τὰ χωρία Ματθ. 21,33¹ ἐ. 10,40 καὶ Ἰω. 13,20.

VI, 2. Ἐν τῷ apparatus criticus προετιμήσαμεν τὴν γραφὴν «εἶπερ» ἀντὶ τοῦ διαζευκτικοῦ συνδέσμου «ἤ». Ὁ

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 66 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 3 τεύχους.

Ἰησοῦς Χριστὸς διὰ τοῦ ἐπισκόπου ὁμιλεῖ «ἐν ἀληθείᾳ», ἐνῶ οἱ αἵρετικοὶ λαλοῦσι διαστρέφοντες τὴν ἀλήθειαν τῆς πίστεως.

Κεφ. VII,1. Πρὸς χαρακτηρισμὸν τῶν ψευδοδιδασκάλων ἄξια σημειώσεως εἶναι καὶ τὰ ὑπὸ τοῦ Πολυκάρπου λεγόμενα ἐν Φιλιπ. 6,3. Πβλ. καὶ Ἰγν., Σμυρν. 4,1. Ἡ λ. «περιφέρειν» ἐπισημαίνει τὴν περιουσίαν τῶν αἵρετικῶν πρὸς διάδοσιν παντοῦ τῶν κακοδοξιῶν των. Πβλ. Ἰγν., Ἐφ. 11,2. Μαγν. 1,2. Τραλλ. 12,2. — Ἡ λ. «ἄνομα» λαμβάνεται, ὡς καὶ ἐν Ἐφ. 3,1, ἐν ἀπολύτῳ ἐννοία καὶ σημαίνει «τὸ μοναδικὸν ὄνομα», ἦτοι τὸν Κ. ἢ Ἰ. Χ. Ἄξιοι παρατηρήσεως εἶναι οἱ κατὰ τῶν αἵρετικῶν χαρακτηρισμοὶ τοῦ Ἰγν. Οἱ αἵρεσιάρχαι εἶναι κατ' αὐτὸν «πονηροὶ καὶ δόλιοι», «ἀνάξια Θεοῦ πράσσοντες», «θηρία», «κύνες λυσσῶντες», «λαθροδῆκται», «δυσθεράπευτοι».

(Συνεχίζεται)

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Γ. ΜΠΟΝΗΣ

Ὁμ. Καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

Ἀκαδημαϊκός

Παρακαλοῦνται οἱ ἀποστέλλοντες ταχυδρομικὰ ἐπιταγὰς πρὸς τὰ περιοδικὰ «Ἐκκλησία», «Θεολογία» καὶ «Ἐφημέριος», ὅπως σημειῶσιν ἐπὶ αὐτῶν τὴν αἰτίαν τῆς ἀποστολῆς.

ΕΠΙΚΑΙΡΑ

Κιβωτός ἀξιῶν.

Τὸ Ὑπουργεῖον Παιδείας ἐκήρυξε τὸν τρέχοντα ἐνιαυτὸν «Ἔτος τῆς Παραδόσεως», μὲ σκοπὸν τὴν καλλιέργειαν, μεταξὺ τῆς μαθητιώσεως καὶ σπουδαζούσεως νεότητος, τῆς ἀγάπης πρὸς τὰς πνευματικὰς, ἠθικὰς καὶ αἰσθητικὰς ἀξίας τοῦ ἑλληνοχριστιανικοῦ πολιτισμοῦ. Ἡ πρωτοβουλία εἶναι ἀξιέπαινος. Διότι, μὲ τὴν γνώσιν των καὶ τὸ περὶ αὐτὰς κῆδος, ἡ αὔριον θὰ εὔρη τὸ Ἔθνος μας εἰς αὐτοσυνειδησίαν ἱκανὴν νὰ διασώσῃ τὴν ψυχικὴν του ταυτότητα ἐν μέσῳ ἐνὸς κόσμου, διερχομένου ἤδη —καὶ μέλλοντος νὰ διέλθῃ, ὡς φαίνεται, ἐπιτονώτερον— ἄνευ προηγουμένου κρίσιν.

Εἰς τὴν ἔγκαιρον μέριμναν τῆς Πολιτείας διὰ τὴν τρυφερὰν ἡλικίαν, ἡ Ἐκκλησία δύναται νὰ συμβάλῃ λίαν ἀποδοτικῶς. Ὡς Κιβωτὸς τῶν ἀξιῶν τούτων, ἂς διαφυλάξῃ καὶ ἂς ἀναπτύξῃ τὰ ζῶπυρα τῆς Παραδόσεως εἰς τὴν συνείδησιν τῆς νέας γενεᾶς, τῆς ὁποίας εἶναι ἡ κατ' ἐξοχὴν τροφός. Διὸ καὶ οἱ ποιμένες μας πρέπει νὰ μὴ φείδωνται κόπων καὶ νὰ μὴ δίδουν νυσταγμὸν εἰς τὰ βλέφαρά των ἐνώπιον τοῦ καθήκοντός των τούτου.

Δι' ἓνα βαθύτερον σύνδεσμον.

Οἱ πολλοὶ τῶν χριστιανῶν μας, ὡς γνωστόν, προσέρχονται εἰς τὴν Θεῖαν Κοινωνίαν μόνον δις ἢ τρις τοῦ ἔτους (Πάσχα, Χριστούγεννα, Κοίμησις τῆς Θεοτόκου). Οὕτως —ὄχι δὲ πάντες— καὶ ἐξομολογοῦνται κατὰ τὰς προηγουμένας τῶν ἑορτῶν τούτων περιόδους νηστειάς. Τὸ φαινόμενον δὲν μαρτυρεῖ φωτεινὴν λειτουργικὴν ἀγωγὴν. Διότι ὁ συνειδητὸς πιστὸς ποθεῖ συγχρότερον τὴν μετάληψιν τοῦ Σώματος καὶ τοῦ Αἵματος τοῦ Σωτήρος καὶ τὴν προσφυγὴν εἰς τὸν πνευματικόν. Ὡς πρὸς τὸ τελευταῖον, διότι εἰς τὸ Μυστήριον τῆς Μετανοίας οὐχὶ μόνον λαμβάνει ἄφεσιν ἁμαρτιῶν, ἀλλὰ καὶ λύσιν τῶν ἀπασχολούντων αὐτὸν ἐκάστοτε

ψυχικῶν προβλημάτων. Τὴν πλήρη αὐτὴν ἔννοιαν τοῦ Μυσηρίου τῆς Ἰ. Ἐξομολογήσεως ἐλάχιστοι ὑλοποιοῦν εἰς τὴν πράξιν.

Ὅσοις λοιπὸν ἔρχονται νὰ ἐξομολογηθοῦν, ἐπὶ τῇ προόφει τῶν ὡς ἄνω μεγάλων ἐροτῶν, εἶναι εὐκαιρία διὰ τὸν πνευματικὸν νὰ τοὺς διαφωτίσῃ, μὲ ὀλίγους ἀλλ' εὐσιτόχους λόγους, διὰ τὴν ἀνάγκην, ἂν θέλουν νὰ εἶναι ὄντως ζῶντα μέλη τῆς Ἐκκλησίας, νὰ τὸν ἔχουν καὶ ὡς σύμβουλον καὶ ὀδηγητήν, ὅπερ σημαίνει νὰ τὸν ἐπισκέπτονται εἰς συντομώτερα χρονικὰ διαστήματα.

Ἄς ἔχουν ὑπ' ὄψιν τὸ χρέος τῶν τοῦτο οἱ πνευματικοὶ μας, τώρα τὴν Μ. Τεσσαρακοστήν. Ἄν ἀνταποκριθῶν εἰς αὐτό, ἀσφαλῶς θὰ συνδέσουν καὶ ἄλλας ψυχὰς, βαθύτερον καὶ μονιμώτερον μὲ τὸν Κύριον.

Ἡ Ἁγία Φωτεινὴ.

Ἡ μεγαλομάρτυς καὶ ἰσαπόστολος Φωτεινὴ, ἥς τὴν μνήμην τιμῶμεν τὴν 26ην Φεβρουαρίου, ταυτίζεται ὑπὸ τῆς ἀρχαίας ἐκκλησιαστικῆς παραδόσεως πρὸς τὴν Σαμαρείτιδα τοῦ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγελίου. Τὸ δοθὲν κατὰ τὸ βάπτισμα εἰς αὐτὴν ὄνομα ἀπαγγάζει τὴν ἔννοιαν τοῦ ἐν Χριστῷ θείου ἡς. Ὅντως, ὡς ἀναφέρει τὸ σχετικὸν συναξάριον, περιῆλθε πολλὰ μέρη τῆς τότε οἰκουμένης, κηρύσσουσα τὸν Σωτῆρα καὶ μεταδίδουσα τὸ φῶς τῆς ἀληθινῆς πίστεως εἰς ψυχὰς «καθημένας ἐν χώρᾳ καὶ σκιᾷ θανάτου» (Ματθ. δ' 16). Ἐπέστειρε δὲ τὸ ἀποστολικόν ἡς ἔργον μὲ τὸ μαρτύριον. Ἡ μορφή ἡς ἀνήκει εἰς τὰς ἐκθαμβωτικὰς ἐκείνας περιπτώσεις, εἰς ἃς βλέπομεν τὴν θείαν Χάριν καθιστῶσαν ἀνθρώπιναν ὑπάρξεις, θεθυσιόμενας εἰς τὴν ἄβυσσον τῆς ἀγνοίας καὶ τῆς ἁμαρτίας, ἱκανὰς ν' ἀνέλθουν εἰς τὰς κορυφὰς τῆς ἀγιότητος. Ἡ Ἁγία Φωτεινὴ εἶναι λοιπὸν καὶ ἐκ τῆς ἀπόψεως ταύτης οἰκοδομητικὸν παράδειγμα. Ἐμπνέει καὶ στηρίζει πολλοὺς ἐξ ἡμῶν εἰς τὸν πόθον νὰ καταρικήσουν τὸν «παλαιὸν ἄνθρωπον» καὶ ν' ἀποθοῦν οὕτω θεάρεστοι, ζῶντα ἀπηχῆματα τῆς παυλείου ρήσεως: «πάντα ἰσχύω ἐν τῷ ἐνδυναμοῦντί με Χριστῷ» (Φιλιπ. δ' 13).

ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΕΝ ΤΟΙΣ ΕΡΓΟΙΣ

ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΤΟΥ ΝΑΖΙΑΝΖΗΝΟΥ

Τὰ ἔργα Γρηγορίου τοῦ Ναζιανζήνου περιέχουν περισπωμένως πολλά στοιχεία, τὰ ὁποῖα σχετίζονται πρὸς τὴν λειτουργικὴν πράξιν τῆς ἐποχῆς του.

Ἐν πρώτοις ὁ ἱερός οὗτος πατήρ ὁμιλεῖ περὶ τοῦ «ἱεροῦ» ὡς τόπου τῆς λατρείας¹, περὶ τῶν κιγκλίδων² καὶ τοῦ παραπετάσματος³ αὐτοῦ, ἐντὸς τοῦ ὁποίου ἦτο ὁ θρόνος τοῦ ἐπισκόπου⁴ μετὰ τῆς ἐκατέρωθεν τούτου «καθέδρας τῶν πρεσβυτέρων» καὶ τὸ θυσιαστήριον ἢ ἡ θεία τράπεζα⁵.

Χαρακτηριστικὰ εἶναι καὶ τὰ ὑπὸ τοῦ Γρηγορίου λεχθέντα εἰς τὰ ἐγκαίνια τοῦ ναοῦ τοῦ ἁγ. Μάμαντος παρὰ τὴν Ναζιανζόν⁶. Ὁ Γρηγόριος ὁμιλεῖ περὶ τοῦ «ιερέως σχῆμα καὶ ὄνομα ὑποδύεσθαι»⁷. Εἰς λειτουργικὰ ἄρμια ἀναφέρονται καὶ τὰ ὑπ' αὐτοῦ εἰς τὸν ἑαυτοῦ πατέρα λεχθέντα: «Διὰ τοῦτο χρεῖς ἀρχιερέα καὶ περιβάλλεις τὸν ποδὴρην καὶ περιτίθης τὴν κίδαριν»⁸. Ἀναφερόμενος ἐξ ἄλλου εἰς τὴν βα-

1. Γ ρ η γ ο ρ ί ο υ Ναζ., Λόγος 43,52, ἐν Migne Ἐ.Π. 36,564.

2. Γ ρ η γ ο ρ ί ο υ Ναζ., Ἐνύπνιον περὶ τῆς Ἀναστάσεως, ἐν Migne Ἐ.Π. 37,1255. Τ ο ῦ α ὐ τ ο ῦ, Περὶ τὸν ἑαυτοῦ βίον, ἐν Migne Ἐ.Π. 37,1032.

3. Γ ρ η γ ο ρ ί ο υ Ναζ., Λόγος 43,52, ἐν Migne Ἐ.Π. 36,564.

4. Γ ρ η γ ο ρ ί ο υ Ναζ., Ἐνύπνιον περὶ τῆς Ἀναστάσεως, ἐν Migne Ἐ.Π. 37,125. Τ ο ῦ α ὐ τ ο ῦ, Περὶ τὸν ἑαυτοῦ βίον, 29, ἐν Migne Ἐ.Π. 37,1031.

5. Γ ρ η γ ο ρ ί ο υ Ναζ., Λόγος 43,52, ἐν Migne Ἐ.Π. 36,564.

6. Migne Ἐ.Π. 36, 608-624.

7. Γ ρ η γ ο ρ ί ο υ Ναζ., Λόγος δ' κατὰ Ἰουλιανοῦ, Migne Ἐ.Π. 35,576.

8. Migne Ἐ.Π. 35,829.

κτηρίαν, λέγει: «Τὴν μὲν ὑπερῆριστικὴν οἶδα, τὴν δὲ ποιμαντικὴν τε καὶ διδασκαλικὴν καὶ τὰ λογικὰ πρόβατα ἐπιστρέφουσιν»⁹. Ἔπειτα ὁ Ναζιανζηνὸς τονίζει τὴν ἀνάγκην τοῦ νὰ μετέχουν τὰ παιδιά ἐνεργῶς τῶν λατρευτικῶν συνάξεων, συμβοῶντα ἐν αὐταῖς εἰς τὰς προσευχὰς καὶ συμπάλλοντα¹⁰, ὁμιλεῖ περὶ τῆς καταβροντησάσης τὸν Οὐάλεντα ψαλμωδίας, ἣτις ἠκούετο ἐν τῷ ναῶ ἱερουργοῦντος τοῦ Μεγάλου Βασιλείου μετὰ πάσης εὐκοσμίας¹¹, περὶ παννυχίδων¹² καὶ περὶ ἰκεσιῶν ὑπὲρ τῶν ἀσθενῶν «πρὸς τὸν μέγαν Ἰατρόν»¹³.

Ἔπειτα ὁ Γρηγόριος ὁμιλεῖ περὶ τῶν ἑορτῶν τῶν Χριστουγέννων¹⁴, τῶν Ἐπιφανείων καὶ τῶν ἁγίων Φώτων¹⁵, τοῦ Πάσχα¹⁶, τῆς Καινῆς Κυριακῆς (τοῦ Θωμᾶ)¹⁷, τῆς Πεντηκοστῆς¹⁸ κ.λπ.

9. Γ ρ η γ ο ρ ί ο υ Ναζ., Λόγος 45,19, ἐν Migne Ἐ.Π. 36,649.

10. Γ ρ η γ ο ρ ί ο υ Ναζ., Λόγος ιστ' εἰς τὸν πατέρα σιωπῶντα διὰ τὴν πληγὴν τῆς καλᾶξης, ἐν Migne Ἐ.Π. 35,952.

11. Γ ρ η γ ο ρ ί ο υ Ναζ., Λόγος 43,52, ἐν Migne Ἐ.Π. 36,564.

12. Γ ρ η γ ο ρ ί ο υ Ναζ., Λόγος ε' κατὰ Ἰουλιανοῦ καὶ λόγος 6', 25, ἐν Migne Ἐ.Π. 35,693 καὶ 37,388,746.

13. Γ ρ η γ ο ρ ί ο υ Ναζ., Λόγος 18,28, ἐν Migne Ἐ.Π. 35, 1017-1029.

14. Γ ρ η γ ο ρ ί ο υ Ναζ., Λόγος 38, ἐν Migne Ἐ.Π. 36,312 ἐξ. Παν. Τ ρ ε μ π έ λ α, Λειτουργικοὶ τύποι Αἰγύπτου καὶ Ἀνατολῆς, Ἀθῆναι, 1961, σελ. 304. Τῆς ἑορτῆς τῆς Γεννήσεως ἑορταζομένης παλαιότερον μετὰ τῶν Θεοφανείων τὴν 8ην Ἰανουαρίου, ὁ Γρηγόριος εἰσήγαγε μᾶλλον τὴν κεχωρισμένην ἑορτὴν τῶν Χριστουγέννων εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν. Ὁ Λόγος τοῦ Γρηγορίου εἰς τὰ Θεοφάνεια, ὅστις ἐχρησιμοποιήθη ὡς πηγὴ ὑπὸ τῶν ὑμνογράφων, ἄρχει διὰ πῶν γνωστῶν ἐκφράσεων: «Χριστὸς γεννᾶται δοξάσατε· Χριστὸς ἐξ οὐρανοῦ ἀπαντήσατε· Χριστὸς ἐπὶ γῆς ὑψώθητε». Δ. Μ π α λ ά ν ο υ, Πατρολογία, σελ. 312.

15. Παν. Τ ρ ε μ π έ λ α, ἔνθ' ἀνωτ., σελ. 145.

16. Γ ρ η γ ο ρ ί ο υ Ναζ., Λόγος εἰς τὸ ἅγιον Πάσχα, ἐν Migne Ἐ.Π. 86,624-664.

17. Γ ρ η γ ο ρ ί ο υ Ναζ., Λόγος 18,29, ἐν Migne Ἐ.Π. 35, 1017-1024.

18. Γ ρ η γ ο ρ ί ο υ Ναζ., Λόγος εἰς τὴν Πεντηκοστὴν, ἐν Migne Ἐ.Π. 36,428-457.

Ὁ Ναζιανζηνὸς πληροφορεῖ, ὅτι τὸ θυσιαστήριον ἦτο προσιπὸν εἰς τὰς διακονίσσας, τοῦθ' ὕπερ οὐ μόνον ἐκ τῆς χειροτονίας αὐτῶν, ἀλλὰ, κατὰ τὸν Ματθαῖον Βλάσταριν, «καὶ ἐκ πολλῶν ἔστιν ἄλλων καταστοχάσασθαι, καὶ μάλιστα ἐκ τοῦ ἐπιταφίου λόγου, ὃν ἐπὶ τῇ ἀδελφῇ ὁ μέγας Γρηγόριος ὁ Θεολόγος πεποιήκεν»¹⁹. Ὁ Γρηγόριος ὡσαύτως πληροφορεῖ ἡμᾶς περὶ τοῦ λειτουργικοῦ ἔργου τοῦ Μ. Βασιλείου, ὅστις ἐνδιέτριψε περὶ «εὐχῶν διατάξεις» καὶ περὶ τὴν εὐκοσμίαν τοῦ ἱεροῦ βήματος²⁰.

Ὁ Γρηγόριος ὁ Ναζιανζηνός, ἐκπροσωπῶν τὴν τάξιν τῆς Ἐξαρχίας τοῦ Πόντου, ἀναφέρει τὴν μετὰ τὸ βάπτισμα ἐν ἐμφωτεῖῳ στολῇ εἴσοδον πῶν νεοφωτίστων εἰς τὸν ναὸν καὶ ἰδίᾳ τὴν κατάληψιν ὑπ' αὐτῶν θέσεως πρὸ τοῦ μεγάλου βήματος μετὰ λαμπάδων ἀνημμένων²¹.

Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν Θεῖαν Λειτουργίαν, «τὴν τῶν μεγάλων μυστηρίων ἀντίτυπον», ἐν τῇ ὁποίᾳ «θῦμα καὶ ἀρχιε-

19. Ματθαίου Β λ α σ τ ἄ ρ ε ω ς, «Σύνταγμα κατὰ στοιχεῖον τῶν ἐμπεριελημμένων ἀπασῶν ὑποθέσεων τοῖς ἱεροῖς καὶ θείοις κανόνισιν» ἐν Migne Ἐ.Π. 144, 1173. Ὁ Βλάσταρις ἔχει προφανῶς ὑπ' ὄψιν τὸν ἠ' λόγον τοῦ Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου εἰς τὴν ἀδελφὴν αὐτοῦ Γοργονίαν (Migne Ἐ.Π. 35, 789-817), ἣτις, ὑπὸ σοβαρωτάτης νόσου προσβληθεῖσα, ἰάθη θαυματουργικῶς, κατόπιν θερμοστάτης προσευχῆς τῆς ἰδίας παρὰ τὸ θυσιαστήριον (Κ. Μ π ό ν η, Γρηγόριος ὁ Θεολόγος..., ἐν Ἀθήναις 1953, σελ. 96). Καὶ ἡ μήτηρ τοῦ Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου Νόννα ἐτελεύτησε παρὰ τῇ ἁγίᾳ Τραπέζῃ (Κ. Μ π ό ν η, ἐνθ' ἀνωτ., σ. 58 ἐξ.). Πάντως δέον νὰ σημειωθῇ, ὅτι αἱ μαρτυρίαι αὗται δὲν εἶναι ἀπολύτως πειστικαὶ περὶ τοῦ ὅτι αἱ ἱεραὶ αὗται γυναῖκες ἦσαν διακόνισσαι, διότι κατὰ τοὺς πρώτους χριστιανικοὺς αἰῶνας παρουσιάζεται ἐλευθέρᾳ εἰς πάσας γενικῶς τὰς γυναῖκας ἡ εἴσοδος εἰς τὸ ἱερὸν θυσιαστήριον (Εὐαγγ. Θεοδώρου, Ἡ «χειροτονία» ἢ «χειροθεσία» πῶν διακονισσῶν, ἐν Ἀθήναις 1954, σελ. 85).

20. Γ ρ η γ ο ρ ί ο υ Ναζ., Λόγος 48 εἰς τὸν Μ. Βασίλειον, ἐν Migne Ἐ.Π. 36,341.

21. Γ ρ η γ ο ρ ί ο υ Ναζ., Λόγος 40,25 καὶ 46, ἐν Migne Ἐ.Π. 36,395 καὶ 425.

ρεὺς» εἶναι αὐτὸς ὁ Θεός²², ὁ Γρηγόριος ἀναφέρει ἐν πρώτοις τὴν προσκομιδὴν πῶν τιμῶν δώρων, τὸ «τὰ δῶρα τῆ θεΐα τραπέζῃ προσενεγκεῖν»²³. Ἐπειτα μνημονεύει τὴν διὰ τῆς Ἐπικλήσεως μεταβολὴν τοῦ ἄρτου καὶ οἴνου εἰς σῶμα καὶ αἷμα τοῦ Κυρίου. Οὕτω, γράφων πρὸς τὸν Ἀμφιλόχιον, λέγει: «Ὡ θεοσεβέστατε, μὴ κατόκνει προσεύχεσθαι καὶ πρεσβεύων ὑπὲρ ἡμῶν, ὅταν λό γ ω κ α θ έ λ κ η ς τ ὸ ν Λ ὀ γ ο ν, ὅ τ ι α ν ἀ ν α ι μ ἄ κ τ ω τ ο μ ῆ σ ῶ μ α κ α ἰ α ἱ μ α τ έ μ ν η ς δ ε σ π ο τ ι κ ὸ ν, φωνὴν ἔχων τὸ ξίφος»²⁴. Τὸ χωρίον τοῦτο πιθανῶς ὑπονοεῖ ἐπίκλησιν, διὰ τῆς ὁποίας ἐκζητεῖται ἡ ἐπέλευσις οὐκὶ τοῦ ἁγ. Πνεύματος, ἀλλὰ τοῦ Λόγου. Παρομοία Ἐπίκλησις ἀναφέρεται ὑπὸ τοῦ Μ. Ἀθανασίου καὶ ὑπὸ τοῦ «Εὐχολογίου» τοῦ Σεραπίωνος ἐπισκόπου Θμούεως²⁵.

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ

Καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

22. Γ ρ η γ ο ρ ί ο υ Ναζ., Λόγος 6' ἀπολογητικός..., ἐν Migne Ε.Π. 35,497.

23. Γ ρ η γ ο ρ ί ο υ Ναζ., Λόγος 43,52, ἐν Migne Ἐ.Π. 36,564.

24. Γ ρ η γ ο ρ ί ο υ Ναζ., Ἐπιστολὴ 171, ἐν Migne Ἐ.Π. 37, 280-281.

25. Εὐαγγ. Θεοδώρου, Μαθήματα Λειτουργικῆς, τεῦχος Α', ἐν Ἀθήναις 1975, σελ. 190, 194-196 καὶ 213.

Δι' ὅ,τι ἀφορᾷ εἰς τὸν «Ἐφημέριον» ἀπευθυντέον:
Πρὸς τὴν Διεύθυνσιν τοῦ περιοδικοῦ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ»,
Ὁδὸς Ἰωάννου Γενναδίου 14, Ἀθῆναι (140).

Ο Δ Ο Σ Δ Ι Κ Α Ι Ο Σ Υ Ν Η Σ

«Νομοθέτησόν με, Κύριε, τὴν ὁδὸν τῶν δικαιομάτων σου,
καὶ ἐκζητήσω αὐτὴν διαπαντός». (Ψαλμ. ρη', 33).

1. Ἡ δικαιοσύνη τοῦ Θεοῦ.

Ὁ Χριστιανισμός, ὡς θρησκεία ἀπολύτου κύρους καὶ ἀληθείας, ἔδωκεν ἀπόλυτον ἀξίαν εἰς τὴν ὑπαρξιν τοῦ ἀνθρώπου ὡς πνευματικοῦ ὄντος, καὶ διὰ τῆς θεανδρικῆς ὑποστάσεως τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ ἡμῶν καθηγίασε καὶ ἐθέωσε τὴν ἐκ τοῦ θείου Νόμου ἀπομακρυνθεῖσαν καὶ σπιλωθεῖσαν ἀνθρωπίνην φύσιν. Ἡ δικαιοσύνη τοῦ Θεοῦ τρωθεῖσα διὰ τῆς παρακοῆς καὶ ἀποστασίας τοῦ ἀνθρώπου, εὔρεν ἱκανοποίησιν καὶ ἀποκατάστασιν ἐν τῷ μυστηρίῳ τῆς σωτηριώδους θυσίας τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ, ἐν τῷ σώματι τοῦ ὁποίου ἐθανατώθη ἡ ἀδικία καὶ ἁμαρτία ὀλοκλήρου τοῦ ἀνθρωπίνου γένους. «Ὁς παρεδόθη διὰ τὰ παραπτώματα ἡμῶν καὶ ἠγέρθη διὰ τὴν δικαίωσιν ἡμῶν» (Ρωμ. δ', 25). Ἐκτοτε ἡ Θεία Δικαιοσύνη, ὁ Θεῖος Νόμος, ἔλαβε τὴν τελείαν ἔκφρασιν του μὲ τὴν πλήρη ἀποκάλυψιν τῆς βουλήσεως τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς ἀπειρου ἀγάπης του πρὸς τὸν ἄνθρωπον εἰς τὸν Εὐαγγελικὸν Νόμον. Τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ ἀποτελεῖ τὴν πληρεστέραν καὶ τελειοτέραν κωδικοποίησιν τῶν περὶ δικαιοσύνης τοῦ Θεοῦ διατάξεων, ἡ τήρησις καὶ ἐφαρμογὴ τῶν ὁποίων ὁδηγοῦν τὸν ἄνθρωπον εἰς τὴν δικαίωσιν καὶ τὴν σωτηρίαν.

Τὸ κήρυγμα τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ δὲν ἦτο παρὰ ἡ σάλπιγξ, δι' ἧς τὸ ἀνθρώπινον γένος ἐκαλεῖτο ἢ μᾶλλον ἀνεκαλεῖτο εἰς τὴν ὁδὸν τῆς δικαιοσύνης τοῦ Θεοῦ, ἐκ τῆς ὁποίας ἀπεμακρύνθη μὲ συνέπειαν νὰ περιπέσῃ ἐκ τῆς ἐλευθερίας τοῦ Θεοῦ Νόμου εἰς τὴν σφαῖραν τῆς δουλείας τοῦ νόμου τῆς σαρκός. Εἰς τὴν κατάστασιν ταύτην περιῆλθεν ὁ ἄνθρωπος, διότι ἐξέλαβε τὸν αἰσθητὸν κόσμον ὡς τὴν καθαυτὴν πραγματικότητα καὶ διὰ σειρᾶς πραξιοποιημάτων κατὰ τῆς δικαιοσύνης τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς θεμελιωθείσης ὑπ' αὐτοῦ τάξεως, ὕψωσε καὶ ἔστησε τὴν ἰδίαν αὐτοῦ δικαιοσύνην. Παρημέλησε τὸν ἐνδόμυχον κόσμον του, τὸν ἐνδόμυχον βίον του, τὸ ἐσωτερικόν του φρόνημα, τὴν συνείδησίν του καὶ αὐτὴν τὴν ψυχὴν του. Ἐκάλυψε τὰς πλάκας, ὅπου εἶναι χαραγμένη ἡ δικαιοσύνη τοῦ Θεοῦ, μὲ τὴν ἐπιτύμβιον πλάκα τοῦ θανάτου τῆς ψυχῆς του καὶ ἐνεπιστεύθη εἰς τὴν λογικὴν του τὴν νομοθέτησιν τῶν κανόνων τῆς ζωῆς του.

Ἡ δικαιοσύνη τοῦ Θεοῦ δὲν εἶναι ἀναγκαστική. Τελικῶς σκοπὸς ταύτης εἶναι ἡ δικαίωσις καὶ σωτηρία τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ τε-

λειότης τοῦ Νομοθέτου καὶ ἡ ἀπειρος αὐτοῦ σοφία μᾶς προσφέρουν ἓνα σύστημα δικαίου ἀπὸ πάσης πλευρᾶς ἀφογον, τέλειον. Δὲν ἴσταται ὁ Θεὸς ἐνώπιον τοῦ ἀνθρώπου οὐδέποτε ὡς ἀντίδικος. Διότι εἶναι Πανάγαθος, πολυέλαιος καὶ πολυεὐπλαγῆχος. Διότι ὁ Θεὸς εἶναι ἀγάπη. Καὶ ἡ ἀγάπη του ἐφανερώθη εἰς ἡμᾶς πολυμερῶς καὶ πολυτρόπως. Θέλει τὴν σωτηρίαν μας. Δὲν ἐπλασεν ἡμᾶς κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν Του; Δὲν μᾶς ἔθεσεν ὑπεράνω πάσης δημιουργίας Του, ὡς τὸ τελειότερον τῶν δημιουργημάτων Του; Δὲν ἐνεφύσησεν ἐν ἡμῖν ψυχὴν ζῶσαν; Δὲν ἐθυσίασεν ὑπὲρ ἡμῶν τῶν ἀμαρτωλῶν τὸν ἀναμάρτητον Υἱόν Του; Ποίαν ἄλλην ἀπόδειξιν περὶ τῆς ἀπείρου ἀγάπης Του καὶ τῆς ἀπείρου δικαιοσύνης Του ζητοῦμεν; Δὲν μᾶς ἐδίδαξε τὰ δικαίωμάτά Του;

“Ὅθεν, τὸ νόημα καὶ ὁ σκοπὸς τοῦ Θεοῦ δικαίου εἶναι ἡ τελείωσις καὶ κατ' ἀκολουθίαν ἡ δικαίωσις τοῦ ἀνθρώπου. «Ἔσεσθε οὖν ὑμεῖς τέλειοι, ὡσπερ ὁ πατὴρ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς τέλειός ἐστιν» (Ματθ. ε', 48). Ἡ Θεία δικαιοσύνη, ἀρρήκτως ἠνωμένη μετὰ τῆς Θείας ἀγάπης, δὲν γεννᾷ φόβον, ἀλλὰ σεβασμὸν καὶ ἀφοσίωσιν τῆς εἰς τὴν τελειότητα τεινούσης ἀνθρωπίνης ψυχῆς. Ἐν τῷ χριστιανισμῷ ἡ δικαιοσύνη τοῦ Θεοῦ, ὅπου δὲν ἔχει τὴν ἔννοιαν τῆς δικαίωσης, εἶναι σαφῶς διάφορος καὶ ἐντελῶς ἄσχετος καὶ ξένη πρὸς τὴν δικαιοσύνην τοῦ κόσμου τούτου. Ἡ ἀνθρωπίνη δικαιοσύνη, τιμωροῦσα τοὺς παραβάτας καὶ ἐπιθάλλουσα κυρώσεις δημιουργεῖ ἐχθρότητα καὶ ἀντιδικίας, καταστρέφουσα τὸν Θεῖον δεσμὸν τῆς ἀγάπης. Ὁ Χριστὸς ὅμως διεκήρυξεν ὅτι δὲν ἤλθε γὰρ σῶσθαι τοὺς δικαίους ἀλλὰ τοὺς ἀμαρτωλοὺς καὶ ἐπροχώρησεν εἰς μίαν παράδοξον διὰ τὴν κατ' ἀνθρωπον δικαιοσύνην ἀντίληψιν «Ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν, εὐλογεῖτε τοὺς καταρωμένους ὑμᾶς, καλῶς ποιεῖτε τοῖς μισοῦσιν ὑμᾶς καὶ προσεύχεσθε ὑπὲρ τῶν ἐπηρεαζόντων ὑμᾶς καὶ διωκόντων ὑμᾶς» (Ματθ. ε', 44).

2. Καρποὶ τῆς δικαιοσύνης τοῦ Θεοῦ.

Ἄγλαους καρποὺς κομίζει εἰς τὸν ἀνθρωπον ἡ κατὰ τὰ δικαίωματα τοῦ Κυρίου μὲρφοσις τῶν ἐσωτερικῶν αὐτοῦ διαθέσεων καὶ ἡ ἐφαρμογὴ τῶν κανόνων τοῦ Θεοῦ δικαίου εἰς τὸν καθόλου βίον του. Πρωτίστως καὶ ὑπὲρ πᾶν ἄλλο δῶρημα, ὁ εὐσεβὴς καὶ δίκαιος ἀνθρωπος πληροῦται γαλήνης καὶ θείας εἰρήνης. Τοῦτο καὶ μόνον τὸ ἀγαθὸν καθιστᾷ τὸν ἀνθρωπον μακάριον, εὐτυχεῖ ὑπὸ πᾶσαν ἐποψίαν καὶ ἐν οἰαδήποτε καταστάσει καὶ ἂν τελῇ. Οὕτε αἱ ἐξωτερικαὶ πιέσεις ὑπὸ τὴν μορφήν τοῦ πόνου, τῆς δυστυχίας, τῶν κακώσεων, τῆς περιφρονήσεως καὶ ὄλων τῶν κατὰ κόσμον συμφορῶν, οὔτε καὶ αἱ ἔσωθεν μάχαι, τὰς ὁποίας νυχθημερὸν διεξάγει

ὁ ἀντίδικος, δύνανται νὰ κλονίσουν ἡμᾶς, νὰ μεταβάλλουν τὰς διαθέσεις μας, νὰ μᾶς κλονίσουν καὶ νὰ ἀπολέσωμεν τὴν πρὸς τὸν Θεὸν ἐμπιστοσύνην μας καὶ τὴν ψυχικὴν εἰρήνην καὶ πνευματικὴν καθαρότητα, τὴν ὁποίαν ἐξασφαλίζει εἰς ἡμᾶς ἢ μετὰ τοῦ Θεοῦ κοινωνία. Ὅταν ὁ ἄνθρωπος ξεπεράσῃ τὴν συμβατικότητα τοῦ κόσμου τούτου καὶ λυτρωθῇ ἀπὸ τοὺς ἔρους τοὺς ὁποίους θέτουν δι' αὐτὸν τὰ προβλήματα τῆς ζωῆς, ὅταν διὰ τῆς δυνάμεως τῆς εὐσεβείας καὶ τῆς πίστεως καθαιρέσωμεν ὅλα τὰ ἐμπόδια ὅσα ὀρθοῦνται ἐναντίον τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ, τότε τὸ ἰλαρὸν φῶς τῆς μακαριότητος θὰ φωτίξῃ τὴν ὑπαρξίν μας.

Δὲν ὑπάρχει μεγαλύτερα εὐτυχία ἐκείνης τὴν ὁποίαν μᾶς ἐξασφαλίζει ἡ πίστις ὅτι εἴμεθα κοινωνοὶ τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ θεοαϊότης καὶ ἡ πληροφορία ὅτι ἡ παντοδύναμος χεὶρ Του μᾶς προστατεύει καὶ ἀπομακρύνει πάντα κίνδυνον καὶ πᾶσαν ἐπιβουλήν. Εἰς τὴν τραχεῖαν καὶ ἐπίπονον πορείαν μας ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ, θὰ ἦτο δυσχερὲς νὰ μὴ σαλευθῶμεν ἄνευ τῆς χειραγωγίας τοῦ Κυρίου. Θὰ εἴμεθα πολὺ δυστυχεῖς καὶ τραγικοὶ ὁδοιπόροι, θὰ εἴμεθα πλάνητες χωρὶς συνείδησιν τοῦ σκοποῦ καὶ τοῦ μεγαλείου τῆς ἀληθινῆς ζωῆς, ἂν ἐστηριζόμεθα μόνον εἰς τὰς σωματικὰς καὶ διανοητικὰς μας ἀσθενεῖς δυνάμεις κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς εἰς τὸ πανδοχεῖον τοῦ θίου τούτου παραμονῆς μας. Δὲν δύναται ὁ ἄνθρωπος, ἀπομακρυνόμενος τοῦ Θεοῦ δικαίου, νὰ δημιουργήσῃ ἐν τέλειον σύστημα ἀνθρωπίνου δικαίου, ἐν τέλειον σύστημα ἠθικῆς, τὸ ὁποῖον θὰ προλαμβάνῃ τὴν ἀδικίαν καὶ θὰ καταστέλλῃ ἐν τῇ γενέσει των τὰ αἷτια τῆς ἐν τῷ κόσμῳ κρατούσης ἠθικῆς ἀναρχίας, τοῦ μίσους καὶ τοῦ ἀλληλοσπαραγμοῦ.

Ἡ δικαιοσύνη τοῦ Θεοῦ, ἣτις «πεφανέρωται» εἰς ὅλον τὸν κόσμον διὰ τοῦ Εὐαγγελίου τοῦ Χριστοῦ θ' ἀποτελῇ ἐσαεὶ τὸν ὕψιστον ἠθικὸν Νόμον. Ἐν αὐτῇ κεῖται τὸ τέλειον. Νομοθέτης καὶ φύλαξ καὶ εἰσαγγελεὺς τούτου εἶναι ἡ συνείδησις τοῦ ἀνθρώπου. Αὐτὴ εἶναι ἡ ἐλέγχουσα τὴν ἠθικὴν τάξιν καὶ παρέχουσα εἰς μὲν τοὺς παραβάτας μᾶστιγας, εἰς δὲ τοὺς δικαίους καὶ εὐσεβεῖς τὴν μακαριότητα. Ἐκεῖ ὅπου ἡ ἠθικὴ τάξις διαταράσσεται, ἡ συνείδησις θέτει εἰς λειτουργίαν τὸ φασγανὸν τῆς καὶ ἡ ἔφοδός τῆς εἶναι πολλακίς τόσο ἐντονος καὶ τόσο ὀξεῖα ἢ φωνὴ τῆς, ὥστε νὰ συγκλονίξῃ ὀλόκληρον τὴν ὑπαρξίν μας. Τοῦτο καὶ μόνον ἐπιμαρτυρεῖ ὅτι ἡ προσήλωσις εἰς τὸν Θεῖον Νόμον εἶναι ἀρρήκτως συνδεδεμένη μὲ αὐτὴν ταύτην τὴν εὐτυχίαν τοῦ ἀνθρώπου, ἣτις συνίσταται εἰς τὴν ἐσωτερικὴν γαλήνην καὶ εἰρήνην ἐκείνων ὁτινες ἐνίκησαν τὸν νόμον τῆς σαρκός. Αὐτοὶ εἶναι «οἱ ἀξίως τοῦ Εὐαγγελίου τοῦ Χριστοῦ πολιτευσάμενοι», οἱ «συναθλοῦντες τῇ πί-

στει τοῦ εὐαγγελίου καὶ μὴ πυρρόμενοι οὐδενὶ ὑπὸ τῶν ἀντικειμένων», περὶ ὧν κάμνει λόγον ὁ δέσμιος Παῦλος ἐν τῇ πρὸς Φιλιππησίους ἐπιστολῇ του. Καὶ εἰς αὐτοὺς ὁ Ψαλμωδὸς ἀφιερώνει τοὺς ὄραιοις τούτους λόγους· «Δικαίων ψυχαὶ ἐν χειρὶ Θεοῦ καὶ οὐ μὴ ἄφηται αὐτῶν θάσσανος. ἔδοξαν ἐν ὀφθαλμοῖς ἀφρόνων τεθάναι, καὶ ἐλογίσθη κάκωσις ἢ ἔξοδος αὐτῶν, καὶ ἡ ἀφ' ἡμῶν πορεία σύντριμμα, οἱ δὲ εἰσιν ἐν εἰρήνῃ» (Σοφ. Σολομ. γ', 1).

3. Ποῖα ἐμπόδια ὀρθοῦνται εἰς τὴν ὁδὸν τῆς δικαιοσύνης τοῦ Θεοῦ.

Ἄν ἀνατρέξωμεν εἰς τὸ ἱστορικὸν τοῦ σταυρικοῦ θανάτου τοῦ Κυρίου καὶ ἀναψηλαφήσωμεν ἐκεῖνην τὴν ἐπαίσχυντον «δίκην τῶν αἰῶνων», ἀναζητοῦντες τὰ ἐλατήρια τῆς καταδίκης τοῦ Δικαίου, θ' ἀνασύρωμεν ἀπὸ τὸν σκοτεινὸν ἐκεῖνον φάκελον τὴν πλέον ἐγκληματικὴν καὶ ἐπαίσχυντον πράξιν τοῦ ἀνθρωπίου γένους. Ἡ ἐχθρικὴ θέσις, τὴν ὁποίαν ἔλαβεν ὁ ἄνθρωπος ἔναντι τοῦ Ἄθωου καὶ Ἀναμαρτήτου, ἔναντι τοῦ Ἥλιου τῆς Δικαιοσύνης, ἀποκαλύπτουν ὅτι αἱ δυνάμεις τοῦ σκότους, ὡς αἰεὶ τὰ ἔργα τῶν καὶ αἱ πονηραὶ διαθέσεις τῶν τίθενται ὑπὸ τὸν ἔλεγχον τοῦ φωτός, ὡς αἰεὶ τὰ ἐν τῇ κόσμῳ τούτῳ συμφέροντά τῶν διακυβεύονται καὶ καταπολεμοῦνται, δὲν δισταζοῦν νὰ διαπράξουν καὶ τὸ πλέον ἀνόσιον ἐγκλημα. Ἔχουν συνηθίσει νὰ ζοῦν καὶ νὰ κινοῦνται εἰς τὸ σκότος καὶ δοκιμάζουσι ἢ μᾶλλον αἰσθάνονται ἐν εἶδος ἀλεργίας, ὅταν ἔρχονται εἰς ἐπαφὴν μὲ τὸ φῶς. Οἱ ἄνθρωποι, οἱ ὅποιοι ἀπέκτειναν τοὺς Προφῆτας τοὺς ἀποκαλύψαντας εἰς αὐτοὺς τὴν ἀλήθειαν καὶ τὴν δικαιοσύνην καὶ τὴν βουλὴν τοῦ Θεοῦ, ἐταράχθησαν ἀπὸ τὴν καινὴν διδαχὴν τοῦ Κυρίου. Διότι, ὑπὸ τὸ φῶς τῆς διδαχῆς ταύτης, διεσαλεύοντο καὶ ἀνετρέποντο οἰκονομικὰ συμφέροντα καὶ προνόμια, ἐγωῖσμοι καὶ πρωτοκαθεδρία, διακρίσεις προσώπων καὶ τάξεων καὶ ἐν τῇ συνόλῳ τῶν οἱ ἀνθρώπινοι θεσμοὶ καὶ τὸ σύστημα τοῦ κατεστημένου δικαίου.

Οὕτω ψευδοδιδάσκαλοι, πλαστογραφοῦντες τὴν Μωσαϊκὴν Νομοθεσίαν καὶ συναγείροντες τὰ πλήθη, ἐπὶ τῶν ὤμων τῶν ὁποίων ἔθεντο θάρη δυσδάστακτα, ἐσκέφθησαν ὅτι πρέπει νὰ «δήσωσι τὸν δίκαιον», καθ' ὅσον ἦτο δύσχορηστος, διότι πολλὰ πράγματα παρεῖχεν εἰς αὐτοὺς καὶ πολλὴν κόπον διὰ τῆς διδαχῆς του. Δι' αὐτῆς ὑπεράνω τῶν θεσμῶν τῆς κατεστηκυίας ἐν τῇ κόσμῳ τάξεως δικαίου εἰσήγοντο καινοφανεῖς περὶ δικαιοσύνης ἀντιλήψεις. Κατηργεῖτο τὸ κύρος τῆς ἀνθρωπίνης σοφίας καὶ ἐξυμνοῦντο οἱ πραεῖς, οἱ συντετριμμένοι τὴν καρδίαν, οἱ «πτωχοὶ τῷ πνεύματι», οἱ «πεινῶντες

καὶ διψῶντες τὴν δικαιοσύνην», οἱ «δεδιωγμένοι ἕνεκεν δικαιοσύνης». Πρὸ παντὸς ἐξήρητο ἡ καθαρότης, ἡ ἀφελότης τῆς καρδίας.

Ἡ καρδία τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἔδρα τῶν συναισθημάτων του. Ὅταν ἡ καρδία «παχυνθῇ» οὔτε ἀντιλαμβάνομεθα, οὔτε ἀκούομεν τὴν φωνὴν τοῦ δικαίου, οὔτε διακρίνομεν μεταξύ ψεύδους καὶ ἀληθείας, ἀρετῆς καὶ κακίας. Ἐκεῖθεν ἐκπορεύονται αἱ ἐπιθυμίαι μας, αἱ διαθέσεις μας, οἱ λόγοι μας, αἱ πράξεις μας καὶ ταῦτα πάντα πιστοποιοῦν τὴν ποιότητα τῆς καρδίας μας, ὅπως ὁ καρπὸς μαρτυρεῖ περὶ τῆς ποιότητος τοῦ δένδρου. Καὶ ὅπως ἐκ τῆς αὐτῆς πηγῆς δὲν δύναται νὰ ρέῃ συγχρόνως γλυκὺ καὶ πικρὸν ὕδωρ, οὕτω καὶ ἐκ τῆς ἰδίας καρδίας δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἐκπορευῆται λόγος δικαιοσύνης καὶ λόγος ἀδικίας. «Ὁ ἀγαθὸς ἄνθρωπος ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ θησαυροῦ τῆς καρδίας αὐτοῦ προσφέρει τὸ ἀγαθόν, καὶ ὁ πονηρὸς ἄνθρωπος ἐκ τοῦ πονηροῦ θησαυροῦ τῆς καρδίας αὐτοῦ προσφέρει τὸ πονηρόν· ἐκ γὰρ τοῦ περισσεύματος τῆς καρδίας λαλεῖ τὸ στόμα αὐτοῦ» (Λουκ. στ', 45).

Ἄς ἀνοίξωμεν, λοιπόν, τὰς καρδίας μας διὰ νὰ εἰσέλθῃ εἰς αὐτὰς ὁ ἥλιος τῆς δικαιοσύνης, ἵνα φῶς ἐν αὐταῖς γένηται, φῶς ἠλαρόν, ζωοποιοῦν καὶ καθαῖρον, τὸ δωρούμενον εἰς τὸν ἄνθρωπον τὴν ζέσιν τῆς θείας ἀγάπης, τῆς θείας δικαιοσύνης, τῆς εἰρήνης καὶ τῆς μακαριότητος. Ἄς ἐπικαλούμεθα πάντοτε εἰς τὰς προσευχὰς μας τὸν Κύριον, τὸν «ἐτάζοντα καρδίας καὶ νεφροῦς ἀνθρώπων», ἵνα κατευθύνῃ τὰς διανοίας καὶ καρδίας ἡμῶν ἐπὶ τῆς ὁδοῦ τῆς δικαιοσύνης αὐτοῦ, διότι ἐπληθύνθησαν ἐν τῷ κόσμῳ οἱ ἄνομοι οἱ ταρασσόντες τὰς καρδίας μας καὶ ὑπονομεύοντες τὰς τρίβους τῆς δικαιοσύνης. Ἄς μὴ ἐπηρεαζώμεθα ἐκ τῆς προσκαιροῦ χαρᾶς ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ τῶν ἐν ἀνομίᾳ καὶ ἀσεβείᾳ πορευομένων. Μακροθυμεῖ ὁ Κύριος. Δὲν ἐκδικεῖται. Ἐπιζητεῖ τὴν σωτηρίαν διὰ τῆς μετανοίας τῶν ἁμαρτωλῶν. Διότι εἶναι φιλεῦσπλαγχνος. Ἄς πορευώμεθα ἐν τῇ ὁδῷ τῆς δικαιοσύνης μὴ γογγύζοντες οὐδὲ ἀποθαρρυνόμενοι ἀπὸ τὰς θλίψεις καὶ τὰς ἀκάνθας τοῦ βίου τούτου. Ἄλλως τε μήπως ὁ Ἄρχηγὸς τῆς Δικαιοσύνης δὲν ἐφόρεσε τὸν ἀκάνθινον στέφανον; Θὰ ἦτο δι' ἡμᾶς ὑψίστη τιμὴ καὶ διάκρισις νὰ τὸν περιφέρωμεν εἰς τὴν κεφαλὴν μας. Διότι εἶναι ὁ στέφανος τῆς ζωῆς.

† Ὁ Δράμας ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ

Ποιμαντικά Θέματα**Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΩΣ «ΠΟΛΥΚΑΤΟΙΚΙΑ»**

Αί αντιφάσεις μεταξύ τῆς συμπεριφορᾶς τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῶν ἰδεῶν του ἢ τῶν οἰωνόδηποτε πεποιθήσεών του δὲν προδίδουν πάντοτε ἐσωτερικὴν δυσαρμονίαν καὶ σύγχυσιν. Ὁ χαρακτηρισμὸς «κανονικός» ἄνθρωπος ἢ «νορμάλ» ἄνθρωπος εἶναι περισσότερο ἓνα πλάσιον ἀνεκτῆς ἀνθρωπίνης συμπεριφορᾶς παρὰ μία ἀντικειμενικὴ ἐκτίμησις ἐνὸς γεγονότος. Κάθε ἄνθρωπος καὶ ὁ πλεόν «νορμάλ» παρουσιάζει ἀτελείας ἢ ἀντιφατικὰς πρὸς τὴν «νορμαλιτέ» του ἐκδηλώσεις, αἱ ὁποῖαι ἀπλῶς θεδαιοῦν τὸ ἀσταθὲς καὶ εὐθραυστον ἢ ἀτελὲς τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, ἢ ὁποῖα ἐσυλήθη ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας.

Ἄλλ' ὅπωςδῆποτε εἶναι γεγονὸς ἀναμφισδότητον, ὅτι, εἰς πολλὰς περιπτώσεις, αἱ ἀντιφάσεις εἰς τὴν συμπεριφορὰν ἐν γένει πολλῶν ἀνθρώπων εἶναι τόσοσ προκλητικαί, ὥστε πλεόν ὄχι ἀπλῶς νὰ προδίδουν ἀλλὰ νὰ ἀποκαλύπτουν καὶ νὰ υπογραμμίζουσι τὸ πρόβλημα τῶν ἐσωτερικῶν δυσαρμονιῶν, αἱ ὁποῖαι κυριαρχοῦν εἰς τὸν ψυχικὸν κόσμον τῶν ἀτόμων αὐτῶν.

Ἡ Karen Horney, πραγματευομένη τὸ πρόβλημα τοῦ «τυφλοῦ σημείου» εἰς τὴν συμπεριφορὰν τοῦ νευρωτικοῦ ἀνθρώπου ὑπενθυμίζει ἓνα εὐστοχον χαρακτηρισμὸν τοῦ Stecker διὰ τοῦ ὁποίου προσδιορίζεται συνοπτικῶς τὸ φαινόμενον τῶν πολλῶν καὶ διαμετρικῶν ἀντιφάσεων ἢ ἀντιθέσεων τῆς συμπεριφορᾶς τοῦ ἀνθρώπου αὐτοῦ. Αἱ ἀντιφάσεις ἢ ἀντιθέσεις αὐταὶ χαρακτηρίζονται ὡς «διαμερίσματα». Ὁ νευρωτικὸς ἄνθρωπος, κατὰ τὸν Stecker, δείχνει ὅτι ζῆ εἰς «διαμερίσματα» ἢ «στεγανὰ τμήματα». «Ἕπάρχει ἓνα τμήμα γιὰ τοὺς φίλους καὶ ἄλλο γιὰ τοὺς ἐχθρούς, ἓνα γιὰ τὴν οἰκογένεια καὶ ἄλλο γιὰ τοὺς ἔξω, ἓνα γιὰ τοὺς κοινωνικὰ ἴσους του καὶ ἄλλο γιὰ τοὺς κατωτέρους του. Ὡς ἐκ τούτου ὅ,τι συμβαίνει στὸ ἓνα διαμερίσμα, δὲν φαίνεται στὸν νευρωτικὸ ὡς ἀντίφαση μὲ ὅ,τι συμβαίνει σὲ ἄλλο»¹.

1. Οἱ συγκρούσεις τοῦ ἐσωτερικοῦ μας κόσμου. Μία ἐποικοδομητικὴ Θεωρία γιὰ τὶς νευρώσεις. Μτφρ. Τ. Εὐδόκη — Δ. Χριστιφίδη. Ἀθήνα 1967, σελ. 177.

Ἡ τελευταία παρατήρησις υπογραμμίζει ἀσφαλῶς τὸ γεγονός τῆς ἐσωτερικῆς διασπάσεως τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἐπομένως τὴν ἀποξένωσίν του ἀπὸ τὸν ἑαυτό του. «Ὁ ἄνθρωπος ἔχει γίνεαι σὲ τέτοιο βαθμὸ ἕνα ἀσήμαντο μῦθος στὸ πολὺπλοκο κοινωνικὸ σύστημα, λέγει ἡ Karen Horney, ὥστε ἡ ἀποξένωσή του ἀπὸ τὸν ἑαυτό του εἶναι σχεδὸν καθολικὴ καὶ οἱ ἄνθρωπινες ἀξίες ἔχουν ξεπέσει. Οἱ ἀπειράριθμες καὶ τόσο ἐμφανεῖς ἀντιφάσεις στὸν πολιτισμὸ μας ἔχουν ἐπιφέρει μιά γενικὴ νάρκωση τοῦ ἠθικοῦ κριτηρίου. Οἱ ἠθικοὶ κανόνες λαμβάνονται ὑπ' ὄψη τόσο ἐπιπόλαια, ὥστε δὲν ἐκπληττεται κανεὶς ἄν, π.χ. δὴ ἕνα εὐσεβῆ χριστιανὸ ἢ ἕνα ἀφωσιωμένο πατέρα νὰ συμπεριφέρεται ὡς γκάγστερ, ἀπὸ τὴν μιά μερὰ στὴν ἄλλη»².

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω προκύπτει ὅτι ὁ σύγχρονος ἄνθρωπος ἔχει τὴν «ἄνεσιν» νὰ κινῆται μέσα εἰς ἠθικοὺς χώρους μὲ ἀντιφατικοὺς προσανατολισμοὺς καὶ ἐπιδιώξεις. Ἄν καὶ οἱ χώροι αὗτοὶ εἶναι «στεγανά διαμερίσματα» καὶ δὲν ἔχουν ἐπομένως φυσιολογικὴ ἐπικοινωνία, ἀποτελοῦν εἰς τὸ σύνολόν των τὴν ὑπαρξίν του. Εἶναι περιοχὰ τῶν ἐσωτερικῶν του διασπάσεων, αἱ ὁποῖαι συναποτελοῦν τὸ οἰκοδόμημα τῆς ζωῆς του. Ὅτι ἔχει οἰκοδομήσει ὁ ἄνθρωπος αὐτός, εἶναι μιά «πολυκατοικία» ἀντιφάσεων καὶ ἐσωτερικῶν διασπάσεων μὲ πολλὰ καὶ στεγανά διαμερίσματα «λογικῶς ἐρμητικὰ κλειστά». Οὕτω ἐνῶ ἐξωτερικῶς τὸ οἰκοδόμημά του εἶναι, τρόπον τινά, «μοντέρνο», ἐσωτερικῶς ἀποτελεῖ λαβύρινθον διεσπαρμένων καὶ ἀπομεμονωμένων ψυχικῶν περιοχῶν.

Ἄλλ' ἐν ταιαύτῃ περιπτώσει ὁ ποιμαντικὸς διάλογος πρέπει νὰ κατανοῆται καὶ ὡς τὸ μέσον διὰ τοῦ ὁποῖου ὁ ποιμὴν καλεῖται νὰ «ἀνοίξῃ» τὰ ἐρμητικῶς κλειστά διαμερίσματα τῆς διεσπασμένης ἐσωτερικότητος τοῦ ἀνθρώπου. Εἶναι δὲ ὅπωςδήποτε γεγονός, ὅτι μόνον ὁ ποιμὴν τῆς Ἐκκλησίας κατέχει τὰ αὐθεντικὰ κλειδιά τῶν ἐσωτερικῶν «ἀνοιγμάτων», τὰ ὁποῖα δύνανται νὰ προσφέρουν εἰς τὸν ἄνθρωπον «πολυκατοικία» τὴν ἐσωτερικὴν ἄνεσιν καὶ ἀνακούφισιν τῆς ἐνότητος καὶ τῆς ὁλοκληρίας. Ἄρκει ὁ διάλογός του νὰ ἀποβαίῃ ὄντως «κλειδί». Δηλ. νὰ «ἀνοίγῃ» καὶ ὄχι νὰ «κλείῃ».

I. K.

2. Αὐτόθι, σελ. 178.

ΡΩΜΑΝΟΣ Ο ΜΕΛΩΔΟΣ
ΚΑΙ ΑΓΙΟΣ ΠΑΝΤΕΛΕΗΜΩΝ *

Ο ἴ κ ο ς ι ζ'

- 1 Ὑπάγει οὖν παρανίκα
καὶ δηλοῖ τὴν ὑπόθεσιν
τῷ προσβύτῃ Ἐρμούλαφ'
καὶ ἐλθὼν ὁ ὄσιος ἐώρακε
- 5 θείαν ὄντως ἀλλοίωσιν.
Ἦτησαν τυχεῖν τῆς χάριτος
ὁ πατὴρ τοῦ γενναιόφρονος
καὶ ὁ θεὸς ἐλλάμψει θεραπευθεῖς
καὶ φωτίζει ἀμφοτέρους
- 10 διδάξας αὐτοὺς βιωσαὶ ἀγνώως
καὶ τὸ πῶς δεῖ ἐκφυγεῖν
τῶν εἰδώλων τὴν ὁδόν,
προσκολλᾶσθαι δὲ τῷ πλάσῃ
καὶ κραυγάζειν· «Σῶσον ἡμᾶς, Κύριε».

Ὁ Παντολέων βλέπει τὴν θαυματουργικὴν χάριν, πού τοῦ ἔδωκεν ὁ Θεός, ἀλλὰ δὲν ὑπερηφανεύεται. Οὔτε ἀποχωρίζεται ἢ λησμονεῖ τὸν πνευματικὸν πατέρα του. Τρέχει, λοιπόν, καὶ τοῦ ἐξιστορεῖ τὰ νέα συμβάντα. Ἔρχεται ὁ ὄσιος Ἐρμούλαος καὶ βλέπει τὴν «καλὴν ἀλλοίωσιν» εἰς τὰ πρόσωπα τόσοῦ τοῦ πατρὸς τοῦ Παντολέοντος ὅσον καὶ τοῦ μέχρι πρό τινος τυφλοῦ. Ἐπηκολούθησεν ἀσφαλῶς νέα κατήχησις, μετὰ τὴν ὁποίαν ἐζήτησαν ἀμφοτέροι νὰ βαπτισθοῦν, πρᾶγμα πού ἐγένετο εὐθὺς ἀμέσως. Ὡς ἦτο δὲ φυσικόν, ὁ ἅγιος τοὺς ἀπηύθυνεν ἐπὶ τῇ ἱερᾷ εὐκαιρίᾳ λόγους τῇ περιστάσει καταλλήλους, διὰ νὰ τοὺς ἐνδυναμώσῃ εἰς τὴν νέαν ζωὴν καὶ τοὺς νέους ἀγῶνας των κατὰ τῶν εἰδώλων καὶ ὑπὲρ τῆς ἀληθοῦς πίστεως καὶ τῆς ἐν Χριστῷ ζωῆς.

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 96 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 3 τεύχους.

Ο Ἴκος ι η'

- 1 Τοῦ ἄνακτος Ἰωσίου
 μιμητῆς ἀνεδείκνυτο
 καὶ γὰρ οὖτος, ὡς κἀκεῖνος,
 τῶν εἰδώλων ἔλυσε τὸ θέατρον,
 5 ὡς διδάσκει τὸ σύγγραμμα.
 Τὸ λοιπόν, λατρεύων τῷ Χριστῷ
 ὁ πατήρ αὐτοῦ ἐδίωξε,
 τελευτᾷ δὲ ἐάσας τὸν υἱὸν αὐτοῦ
 πολιτεία ἐναρέτω·
 10 ὁ δὲ παρευθεὶς βουλῇ ἀγαθῇ
 τοῖς δούλοις χρήματα δὸς
 ἠλευθέρωσεν αὐτοὺς
 καὶ δουλοῦνται τοῖς ἁγίοις
 τοῖς θεοῖσι «Σῶσον ἡμᾶς, Κύριε».

Ὁ ποιητῆς πλέκει τὸν παρόντα οἶκον, χρησιμοποιοῦν διάφορα στοιχεῖα, εἰς τρεῖς ἐνότητας. Εἰς τοὺς πέντε πρώτους στίχους μᾶς ὑπενθυμίζει τὸ παράδειγμα τοῦ βασιλέως Ἰωσίου (Δ' Βασ., κθ'), ὁ ὁποῖος, παρ' ὅλον ὅτι ἦτο υἱὸς ἀσώτου πατρός, μὲ τὰς πνευματικὰς ὁδηγίας τῶν προφητῶν καὶ τῶν ἱερέων ἔζησεν ὄντως θεοφιλῆ βίον καὶ ἐπωφελῆ διὰ τοὺς ἀνθρώπους, καταλύων τὰ εἰδωλολατρικὰ ἦθη. Τὸ παράδειγμα τοῦτο ἀκριθῶς, λέγει ὁ ποιητῆς, μιμούμενος καὶ ὁ εὐσεβὴς Παντολέων, οὐχὶ μόνον ἠγωνίσθη κατὰ τῆς ἀσεβοῦς πίστεως τῆς λατρείας τῶν εἰδώλων, ἀλλ' ἐπραγματοποίησεν εἰς τὸ ἔπακρον τὸ γράμμα καὶ τὸ πνεῦμα τοῦ Εὐαγγελίου. Ὀλίγας στιγμὰς μόνον μετὰ τὴν τελευτὴν τοῦ χριστιανοῦ πλέον πατρός του, ὁ ὁποῖος μετανοήσας εἰλικρινῶς ἠξιώθη νὰ ζήσῃ ἐνάρετον πολιτείαν καὶ νὰ ἔχῃ ὄντως «χριστιανικὰ τὰ τέλη τῆς ζωῆς» του, ὁ υἱὸς του Παντολέων ἐφάνη ποιητῆς τῶν θείων λόγων τοῦ Εὐαγγελίου: διένειμεν ὅλην τὴν περιουσίαν εἰς τοὺς πτωχοὺς καὶ εἰς τοὺς δούλους τοῦ πατρός του, τοὺς ὁποῖους ἠλευθέρωσε καὶ ἔκαμεν, ὕστερ' ἀπὸ τὴν κατάλληλον κατήχησιν, χριστιανούς. Καὶ ἦτο, ὡς πιστεύομεν, ἡ πράξις αὕτη, τὸ καλῦτερον μνημόσυον

στοργικῶ καὶ εὐσεβοῦς υἱοῦ πρὸς τοὺς ἐν Κυρίῳ κοιμηθέντας γο-
νεῖς του.

Ο Ἰ κ ο ι ι θ' - κ α'

(ιθ')

- 1 Ὡς μαθητῆς τοῦ Σωτῆρος
σωτηρία ἐγένετο
τοῖς νοσοῦσι καὶ παρεῖχε
τοῖς αἰτουῦσι χροῖματα, ὡς πάντας
5 τοῦτω μόνῳ προσέρχεσθαι.
Ταῦτα οὖν ἔγνω τὸ κίβδηλον
ἄθροισμα τῶν ψευδοῖατρῶν
καὶ τῷ ἄνακτι πάντα ἀνήγγειλαν,
καθὼς γέγραπται, βοῶντες.
10 «Οὐκέτι σπονδαὶ προσάγονται νῦν
τὸ καθόλου τοῖς θεοῖς,
πάντων γὰρ τὰς ἀκοὰς
συνταράσσει Παντολέων
ἐν τῷ λέγειν· Σῶσον ἡμᾶς, Κύριε».

(κ')

- 1 «Αὐτὸς οὖν ὡς ἐπιστήμων,
αὐτοκράτορ θειότατε,
βασιλεῦ τῶν ὑψηλίων,
ἐμμελῶς βασάνισον, ἃ ἔφημεν.
5 Ἵνα γνῶς τὴν ὑπόθεσιν
κέλευσον ἀχθῆναι παρὰ σοὶ
ὄντινα αὐτὸς ἰάσατο
καὶ ἐκ τοῦτου γινώσκεις τὸ ἀληθές,
ὅτι οὐ ψεῦδός σοι λαλοῦμεν».
10 Προσέταξεν οὖν ἀχθῆναι αὐτῷ
τὸν τυφλόν, ὃν ἰδὼν
ἐπηρώτα αὐτόν.

— «Τίς ἐποίησέ σε βλέπειν;
τίμι λέγειν Σῶσον ἡμᾶς, Κύριε»;

(κα')

- 1— «Νέμων ἰάματα πᾶσι
Παντολέων ὁ ἅγιος
τὸν Χριστὸν ἐπονομάσας
τῇ χειρὶ ἐσοφράγισε τὰς κόρας μου»
5 καὶ εὐθέως ἀνέβλεψα.
Τούτοις γὰρ τοῖς ψευδοῖατροῖς
χρήματα πολλὰ προσήγαγον
καὶ οὐδὲν ὠφελήθη τὸ σύνολον,
ἀλλὰ μᾶλλον ἀπημβλύθη.
10 θεοὶ γὰρ τυφλοὶ τὸ σέβας αὐτῶν.
Πῶς οὖν εἶχον βοηθεῖν
προσκυνοῦντες τοῖς γλυπτοῖς,
ὧν ἀπώλεια τὸ τέλος;
οὐ γὰρ εἶπον Σῶσον ἡμᾶς, Κύριε».

Συνεξετάζομεν τοὺς τρεῖς τούτους οἴκους διότι ἀποτελοῦν ἐνιαίαν τρόπον τινα θεματικὴν ἐνότητα: ὁ φθόνος τῶν ψευδοῖατρῶν πρὸς τὸν ἀνάργυρον Παντολέοντα πείθει τὸν αὐτοκράτορα νὰ ἐξετάσῃ ἕνα θεραπευθέντα τυφλόν, ὅπως γνωρίσῃ ἰδίους ὄμμασι τὴν ἔκτασιν τῆς «ἀνταρσίας» καὶ ἀποφασίσῃ περὶ τοῦ πρακτέου αὐτὸς ὁ ἴδιος.

Εἰς τὸν 10' οἶκον συγκεκριμένως ὁ ποιητὴς ἀναφέρεται εἰς τὰ αἷτια τοῦ φθόνου καὶ τῆς ζηλείας τῶν ψευδοῖατρῶν: ὁ Παντολέων, ὡς πραγματικὸς μαθητὴς τοῦ Σωτῆρος, παρουσιάζεται ὡς θεραπευτὴς πάντων τῶν ἀρρώστων καὶ ὡς εὐεργέτης πάντων τῶν ἀπόρων καὶ πτωχῶν. Οἱ πάντες τρέχουν πρὸς τὸν Παντολέοντα καὶ οὐδεὶς πλέον ἐνθυμεῖται τὴν ὑπαρξίν τῶν εἰδωλοατρῶν ἰατρῶν. Σφόδρα, λοιπόν, ἐταράχθησαν πάντες οἱ ψευδοῖατροὶ — «τὸ κίδηλον ἄθροισμά» των, ὅπως τοὺς χαρακτηρίζει ὁ ποιητὴς — καὶ

ὁμοθυμαδὸν ἔτρεξαν πρὸς τὸν αὐτοκράτορα, λέγοντες: «Δυστυχῶς, ἐσταμάτησαν πλέον ὅλοι αἱ θυσίαι πρὸς τοὺς θεοὺς, διότι τὰ διδάγματα τοῦ Παντολέοντος συγκλονίζουσι ὅλους ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι τὸν ἀκούουσι διδάσκοντα περὶ τοῦ Χριστοῦ. Σὺ ὁ ἴδιος πλέον (οἶκος κ'), εὐσεβέστατε αὐτοκράτορ, ὁ ὁποῖος γνωρίζεις καλῶς τὰ πράγματα, ὡς βασιλεὺς πάντων, μελέτησον καλῶς ὅσα σοῦ ἀνηγγεῖλαμεν καὶ ἀποφάσισον. Διὰ τὴν γνῶσιν, μάλιστα, ὅτι σοῦ λέγομεν ὅλην τὴν ἀλήθειαν, δῶσε διαταγὴν νὰ φέρουσι ἔμπροσθέν σου ἐκείνους τὸν ὁποῖον ἰατρεύσει ὁ Παντολέων, διὰ τὴν πεισθῆς. Τότε διέταξεν ὁ αὐτοκράτωρ καὶ ἦλθεν ὁ τυφλός, τὸν ὁποῖον ἀμέσως ἐρωτᾷ: «ποῖος σοῦ ἔδωκε τὸ φῶς τῶν ὀφθαλμῶν σου»; "Ατραμὸς ὁ μέχρι πρό τινας τυφλὸς δίδει τὴν θαρραλέαν ἀπάντησιν: «Ὁ ἅγιος ἐκείνος ἄνθρωπος (οἶκος κα'), ὁ Παντολέων, ὁ ὁποῖος ἐγένευσεν τὸν κόσμον μετὰ τὰς ἰατρούς του, ἐσφράγισεν τοὺς ὀφθαλμούς μου, ἀναφέροντα τὸ ὄνομα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, κι' εὐθὺς ἀμέσως ἀνέβλεψα. Δὲν σοῦ ἀποκρύπτω, βασιλεῦ, ὅτι ἔδωκα πολλὰ χρήματα εἰς τούτους τοὺς ψευδοῖατροὺς ποὺ βλέπει, ἀλλ' οὐδὲν ἠδυνήθησαν νὰ μοῦ προσφέρουν, καὶ μᾶλλον περισσότερον ἐβλάψαν τοὺς ὀφθαλμούς μου καὶ τὴν ὄρασίν μου! Πράγματι, οἱ θεοὶ τοὺς ὁποῖους αὐτοὶ λατρεύουσι εἶναι τυφλοὶ! πῶς, λοιπόν, αὐτοὶ ποὺ προσκυνοῦν τὰ εἰδῶλα, τὰ ὀδηγοῦντα εἰς ἀπώλειαν, θὰ ἠδύναντο νὰ βοηθήσουν καὶ νὰ σώσουν ἄνθρωπον τυφλὸν ἢ ἄλλως πάσχοντα;...».

Ἄξιζει νὰ ὑπογραμμισθῇ ἐνταῦθα ἡ ζωηρότης τῶν διαλόγων, διὰ τῶν ὁποίων ὁ ποιητὴς τονίζει τὴν δραματικότητα τῶν συμβαινόντων, τὰ ὁποῖα παρακολουθοῦμεν ὡς νὰ τὰ βλέπωμεν ἔμπροσθέν μας.

Ο Ἰ κ ο ς κ β'

- 1 Ἀκούσας ταῦτα ὁ ἄναξ
κακοτέχνῳ βουλευέματι
ἔφησε τοῖς ὑπηκόοις·
«ἐκ τοῦ ζῆν' ἀπάρατε τὸν φλύαρον»·
- 5 Παντολέων ὀφθήτω μοι.

Ἦχθη οὖν ὁ φαινότατος
ὄν ἰδὼν ὁ ζοφωδέστατος
συμβουλία πανούργῳ ἔφη αὐτῷ·
«Υἱὲ τοῦ Ἐδστοργίου,
10 ἐνδόξων ἀνδρῶν ἀπόγονος ὢν,
μὴ ξενώσης σεαυτὸν
τῆς Συγκλήτου καὶ ἐμοῦ,
μὴ φύρης τοῖς καταδίκαις
βοῶν· Σῶσον ἡμᾶς, Κύριε».

Οἱ εὐσεβεῖς λόγοι τοῦ ὑπὸ τοῦ Παντολέοντος θεραπευθέντος τυφλοῦ ἦτο φυσικὸν νὰ προκαλέσουν τὴν μῆνιν καὶ τῶν ψευδοϊατρῶν καὶ τοῦ ἀνακτος, ὁ ὁποῖος ἐπὶ τῷ ἀκούσματί των καὶ διέταξε τὴν ἄμεσον θανάτωσιν τοῦ «φλυάρου», ὡς καὶ τὴν ἔμπροσθέν του προσαγωγὴν τοῦ Παντολέοντος. Ὁ ὕμνογράφος ζωγραφίζει τὴν ἀντίθεσιν εἰς ὑπερθετικὸν βαθμὸν: «Φαινότατος» ὁ Παντολέων, «ζοφωδέστατος» ὁ βασιλεὺς, ὁ ὁποῖος καὶ δοκιμάζει τὰ ὄπλα τῆς πανουργίας του πρῶτον, διὰ νὰ μεταπείσῃ τὸν ἀθλητὴν τῆς χριστιανικῆς πίστεως νὰ μὴ ἀπομακρυνθῇ ἀπὸ τ' ἀνάκτορα καὶ τὴν ἐκεῖ κρατοῦσαν θρησκείαν. Ὁ Παντολέων εἶχε λαμπρὸν — κατὰ τοὺς λόγους τοῦ ἀνακτος — μέλλον καὶ εἰς τὴν Σύγκλητον καὶ εἰς τ' ἀνάκτορα, ὡς ἀπόγονος ἐνδόξων καὶ ἐπιφανῶν γονέων, τὸ ὁποῖον ἐκινδύνευε νὰ χάσῃ μὲ τὴν εἰς τὸν Χριστιανισμὸν προσχώρησίν του καὶ τὴν μετὰ τῶν ἄλλων ὁμοπίστων καταδίκην του.

(Συνεχίζεται)

Π. Β. ΠΑΣΧΟΣ

Ο ΙΕΡΕΥΣ ΕΝΑΝΤΙ ΤΩΝ ΔΙΑΣΤΑΣΕΩΝ ΣΥΖΥΓΩΝ, ΓΟΝΕΩΝ ΚΑΙ ΤΕΚΝΩΝ

Παλαιότερον αἱ διαστάσεις μεταξύ τῶν συζύγων, τῶν γονέων καὶ τέκνων ἦσαν σπάνιο φαινόμενο καὶ τοῦτο διότι οἱ ἄνθρωποι ἐπίστευον εἰς τὸν Θεόν. Ἐὰν οἱ ἄνδρες καὶ αἱ γυναῖκες ἠκολούθουν τοὺς νόμους τῆς θρησκευτικῆς ζωῆς θὰ ἔλειπον αἱ φιλονεικίαι, διότι ἕκαστον μέλος τῆς οἰκογενείας θὰ ἔφερε μὲ ὑπομονὴν τὰ ἐλαττώματα τοῦ ἄλλου. Ἡ ἔλλειψις χριστιανικῆς καλλιέργειας καὶ μορφώσεως καὶ πλεῖστοι ἄλλοι λόγοι συντελοῦν εἰς τὸ νὰ εὐρίσκωνται πολλαὶ οἰκογένειαι εἰς διαρκῆ ἀναστάτωσιν.

Ὁ ἱερεὺς ὑπεύθυνος διὰ τὴν εἰρηνικὴν συμδίωσιν τῶν ἑνοριτῶν, διὰ τὴν ἀγάπην καὶ ἐνόττηρα τῆς οἰκογενείας δὲν ἠμπορεῖ νὰ ὕσταται ἀδιάφορος. Ὅφειλει νὰ ἐπέμβῃ. Θ' ἀπαιτηθῇ χρόνος πρὸς συμβιβασμὸν τῶν ἀνδρογύνων καὶ κόπος, τοῦ ὁποίου δὲν πρέπει νὰ φεισθῇ. Θὰ ἐπισκεφθῇ τὰς οἰκογενείας αὐτὰς ὡς ὁ πλέον ἀρμόδιος, θὰ νοουθετήσῃ, θὰ συμβουλευέσῃ ὥστε ν' ἀποτρέψῃ τοὺς διτταμένους νὰ καταλήξουν εἰς τὸ διαζύγιον. Θ' ἀσκήσῃ ἔληψιν τοῦ τὴν ἐπιρροήν, ἵνα προλάβῃ τὴν διάλυσιν τοῦ γάμου. Νὰ δείξῃ ὅτι αὐτὸ τὸ ὅποσον κάμνει τὸ κάμνει ἕνεκεν πατρικῆς στοργῆς, ἀνεπηρέαστος καὶ ἄνευ ἰδιοτελείας. Νὰ εἶναι ἀντικειμενικὸς καὶ δίκαιος εἰς τὰς κρίσεις του. Νὰ εὖρη καὶ νὰ δικαιοῦσῃ τὸν ἀδικούμενον. Καὶ θὰ τὸ ἐπιτύχῃ περισσότερον οἰουδήποτε ἄλλου μεσολαθετοῦ, οἰουδήποτε ἄλλου προσώπου τὸ ὅποσον δεσμεύεται νὰ ὀμιλήσῃ ἐλευθέρως εἰς τὰ ἀνδρόγυνα ὅσον ὁ ἱερεὺς. Καὶ τοῦτο διότι αἴρεται ἢ ἐπιφυλακτικότης τῶν συζύγων καὶ ἀποκαλύπτουν ὅλας τὰς πτυχὰς τῶν φιλονεικιῶν. Ἐὰν δὲ ὁ ἱερεὺς ἔχῃ καὶ γνώσεις θὰ διαγνώσῃ τοὺς βαθύτερους λόγους τῶν διαστάσεων καὶ θὰ συμβουλευέσῃ καταλλήλως. Χρειαίεται ὅμως προσοχῆ, διακριτικότης, σύνεσις ἀλλὰ καὶ προσευχῆ τοῦ ἱερέως. Τὸ ἔργον τοῦτο εἶναι πολὺ δύσκολον, διότι καὶ οἱ λόγοι οἵτινες προκαλοῦν τὰς διαφορὰς ἐντὸς τῆς οἰκογενείας εἶναι πολλοὶ καὶ μεγάλοι, ὅπως π.χ. αἱ ἠθικαὶ παρεκτροπαὶ τοῦ ἑνὸς ἢ τοῦ ἄλλου ἐκ τῶν συζύγων ἢ ἐκ τῶν τέκνων.

Ἡ ὑποδούλωσις τῆς συγχρόνου γυναικὸς εἰς τὸν καλλωπισμὸν, δημιουργεῖ προβλήματα καὶ στενοχωρίας οἰκογενειακὰς καὶ πικρίας καὶ θλίψεις παντοδαπὰς. Ὅλαι αὐταὶ αἱ παρεξηγήσεις εἶναι δυσάρεστα γεγονότα διὸ καὶ ἐπιβάλλεται ἡ ἐπίσκεψις τῶν ἐνοριτῶν ὑπὸ τοῦ ἱερέως ἄνευ οἰασθήσαστε προσκλήσεως, ὥστε νὰ προλάβῃ συνέπειες ἴσως καὶ ἐγκλήματα. Διότι, ὅταν εὑρεθοῦν τὰ αἷτια τὰ ὁποῖα προκαλοῦν τὰς διαστάσεις, γνωσθοῦν, κατανοηθοῦν καὶ καταπολεμηθοῦν, προλαμβάνομεν τὸ κακόν, τὴν διάλυσιν τῆς οἰκογενείας.

Ἀπὸ τὸν ἱερέα ἐξαρτᾶται ὥστε ἡ ἐπίσκεψις τοῦ εἰς τοιαύτας περιπτώσεις νὰ μὴ εἶναι τυπικὴ ἀλλ' οὐσαστικὴ. Νὰ μὴ γίνῃ ἅπαξ ἀλλὰ νὰ ἐπαναληφθῇ. Καὶ βιβλία θρησκευτικοῦ περιεχομένου πρέπει νὰ δοθοῦν, τὰ ὁποῖα θὰ βοηθήσουν τὰ ἀνδρόγυνα ν' ἀνορθωθοῦν καὶ νὰ ἐγκαταλείψουν τὴν ὑφισταμένην μεταξὺ τῶν ψυχρότητα, τὴν διασαλευθεῖσαν ἀγάπην καὶ πίστιν.

Μὴ εἶπη ὁ ἱερεὺς ὅτι δὲν γνωρίζει τὰ ἐρίζοντα ἀνδρόγυνα καὶ τὰ δυσάρεστα γεγονότα, ἅτινα συμβαίνουν εἰς τὰς οἰκογενείας. Ἀπὸ τὸ ἐπιτελεῖον τοῦ δύναται νὰ τὰ γνωρίσῃ καὶ ἀπὸ τὰ ἴδια τὰ μέλη τῶν οἰκογενειῶν αὐτῶν καὶ ἀπὸ τοὺς γείτονας ἐνορίτας. Μόνον δὲν πρέπει νὰ μείνῃ ἀδιάφορος. Θὰ κάμῃ τὴν ἐπίσκεψιν τοῦ ὡς παμὴν, ὡς πατήρ, ὡς διδάσκαλος, ὡς πνευματικὸς ἡγέτης καὶ καθοδηγητής. Ὡς εἰρηνευτὴς καὶ ἐξαγγελτὴς τοῦ μηνύματος τῆς εἰρηνικῆς διαβιώσεως τῶν οἰκογενειῶν πρὸς δόξαν τοῦ Ἀρχιπούμενος καὶ Ζωοδότου Χριστοῦ.

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΑΝΤΩΝΙΟΥ

Ἀρχιερατικὸς Ἐπίτροπος Μακρρακώμης

«ΜΥΣΤΗΡΙΟΝ ΠΙΣΤΕΩΣ»

Κάτι πού χαρακτηρίζει πολύ βασικά τὸ Χριστιανισμό καὶ τοῦ δίνει ἐντελῶς ἰδιότυπη φυσιογνωμία εἶναι τὸ ὅτι ἀποτελεῖ «μυστήριον πίστεως» (Α' Τιμ. 3, 9), ἀποτελεῖ δηλ. μυστηριώδη ἀλήθεια, πού φανερώνεται στὸν ἄνθρωπο μὲ θάσση τὴν πίστη. Στὸ σημεῖο αὐτὸ ἐπιβάλλεται μιὰ σύντομη διασάφηση.

Ἐπάρχουν δυὸ κυρίως τρόποι γιὰ νὰ ἀποδεχτεῖ κανεὶς κάτι καὶ νὰ τὸ κάνει δικό του. Ὁ ἕνας τρόπος εἶναι ἡ λογικὴ ἢ ψυχικὴ. Μὲ τὴ σκέψη του ὁ ἄνθρωπος ἐπεξεργάζεται τὰ δεδομένα τῆς πείρας, τῆς δικῆς του ἢ τῶν ἄλλων, τὰ γεγονότα, πού ξετυλίγονται γύρω του καὶ μέσα του, τὸν κόσμον καὶ τὰ φαινόμενα πού συνοδεύουν τὴ λειτουργία του κλπ. Ἡ ἐπεξεργασία καὶ ἡ συστηματοποίηση ὄλων αὐτῶν καὶ τῶν σχετικῶν στοιχείων δίνει στὸν ἄνθρωπο αὐτὸ πού λέμε γνώση. Οἱ συστηματοποιημένες γνώσεις μᾶς κάνουν τὴν ἐπιστήμη. Ἐνα κυρίαρχο χαρακτηριστικὸ τῆς ἐπιστήμης ἢ τῆς ἐπιστημονικῆς γνώσης εἶναι τὸ ὅτι αὐτὴ εἶναι ὑποχρεωτικὴ γιὰ τὸ λογικόν. Κι ἂν ἀκόμα μιὰ γνώση εἶχε ἀποδεχτεῖ λαθεμένη, ἢ ἀναγκαστικὴ τῆς ἀποδοχῆ δὲν παύει, γιὰ τὴν ἀντικαθιστᾶ μιὰ ἄλλη, πού ὑποτίθεται σωστὴ. Ἄς πάρουμε ἕνα παράδειγμα ἀπὸ μιὰ πολὺ θετικὴ ἐπιστήμη, πού ὅ,τι λέει εἶναι γερὰ θεμελιωμένο καὶ λογικὰ ἀκλόνητα ἀποδεδειγμένο, τὰ μαθηματικά. Τὰ μαθηματικά μᾶς λένε: Ἐνα καὶ ἕνα κάνουν δύο. Αὐτὸ δὲν ἐπιδέχεται καμμιά ἀντίρρηση. Εἶναι ὑποχρεωτικὰ ἀποδεκτά. Εἴτε τὸ θέλω εἴτε δὲν τὸ θέλω, κι ἂν θέλω νὰ εἶμαι καὶ νὰ θεωροῦμαι λογικὸς ἄνθρωπος, πρέπει νὰ δεχθῶ πῶς ἕνα καὶ ἕνα κάνουν δύο. Τὸ ἴδιο ἰσχύει καὶ γιὰ ὅποια ἄλλη μαθηματικὴ ἀλήθεια, π.χ. «τὸ ἄθροισμα τῶν γωνιῶν ἐνὸς τριγώνου ἰσοῦται μὲ δύο ὀρθές», δηλ. μὲ 180° . Αὐτὸ εἶναι ὑποχρεωτικὸ γιὰ τὸ λογικόν μου καὶ πρέπει νὰ τὸ ἀποδεχτεῖ. Δὲν μπορῶ νὰ πῶ πῶς ἐγὼ δὲν τὸ παραδέχομαι αὐτό, γιὰ τὸ ἄθροισμα τῶν τριῶν γωνιῶν ἐνὸς τριγώνου εἶναι λιγώτερο ἢ περισσότερο ἀπὸ 180° .

“Αν τὸ πῶ αὐτό, πρέπει νὰ τὸ ἀποδείξω. Καὶ ἂν τὸ ἀποδείξω, τότε πρέπει καὶ οἱ ἄλλοι ὑποχρεωτικὰ νὰ τὸ δεχτοῦν, ἐφόσον εἶναι λογικὴ ἀλήθεια.

Τί θέλω νὰ πῶ μὲ τὰ παραπάνω; Στὴν ἐπιστήμη καὶ στὰ συμπεράσματά της, ὅταν αὐτὰ εἶναι τετραγωνικὰ καὶ λογικὰ τεκμηριωμένα καὶ ἀποδεδειγμένα, ἰσχύει ἡ ὑποχρεωτικότητα, δηλαδή ἡ ἀναγκαστικὴ ἀποδοχὴ τοῦ ἀπὸ τὸ λογικὸ μου. “Ὅταν ἀποδέχομαι πὼς ἓνα κι ἓνα κάνουν δύο, δὲν κάνω καμμιὰ ἥρωϊκὴ ἢ πράξη, πού ἀξίζει θράβευση. Δείχνω ἀπλῶς πὼς εἶμαι ἓνας συνηθισμένος ἄνθρωπος πού σκέπτεται σύμφωνα μὲ τοὺς κανόνες πού ὀρίζει ἡ λειτουργία τῆς λογικῆς.

Δὲν ἰσχύουν ὅμως τὰ ἴδια γιὰ μιὰ ἄλλη ἀρχή, γιὰ ἓναν ἄλλον τρόπο, πού μᾶς βοηθάει νὰ κάνουμε κάτι δικό μας. Ἡ ἀρχὴ αὐτὴ εἶναι ἡ ἀρχὴ τῆς πίστεως. Σύμφωνα μὲ τὴν ἀρχὴ αὐτὴ (μιλᾶω πάντα πολὺ γενικὰ καὶ συνοπτικὰ, ἐπειδὴ πρέπει νὰ εἶμαι σύντομος) παραδέχομαι κάτι, ἐπειδὴ ἐλεύθερα καὶ χωρὶς κανένα καταναγκασμὸ (π.χ. λογικὸ καταναγκασμὸ) πιστεύω πὼς ἔτσι πρέπει νὰ εἶναι, ὅπως μοῦ λέγεται καὶ διαβεβαιώνεται. Ἐνῶ στὴν πρώτη περίπτωσι πείθομαι ἀπὸ ἐπιχειρήματα καὶ ἀποδείξεις, πού ἐπιβάλλουν στὸ λογικὸ μου τὸ νὰ ἀποδεχτῶ πὼς κάτι ἔτσι εἶναι καὶ ὄχι ἄλλοιῶς, στὴ δεύτερη περίπτωσι, στὴν περίπτωσι τῆς πίστεως, παραδέχομαι κάτι ἐντελῶς ἐλεύθερα, γιὰτὶ ἔχω προσωπικὴ ἐμπιστοσύνη σ’ αὐτὸν πού μοῦ λέει κάτι, ἔστω κι ἂν τὸ λογικὸ μου δὲν τὸ καταλαβαίνει, ἔστω κι ἂν δὲν ὑπάρχουν κατ’ ἀρχὴν λογικὰ ἐπιχειρήματα. “Αν λείπει ἡ ἐμπιστοσύνη αὐτῆ, τότε δὲν μπορεῖ νὰ γίνῃ ἀποδεκτὸ κάτι, ὅσο κι ἂν εἶναι ἀληθινὸ αὐτὸ καθ’ ἑαυτό. “Ἐνα πολὺ πρόχειρο καὶ ἀπλὸ παράδειγμα. Μιὰ μάνα ἢ ἓνας πατέρας λένε κάτι στὸ μικρὸ παιδί τους γιὰ ἓνα ζήτημα. Τὸ παιδί, ἐπειδὴ ἔχει ἀπεριόριστὴ ἐμπιστοσύνη στὸν πατέρα καὶ στὴ μάνα του, δέχεται ἀπόλυτα αὐτὸ πού τοῦ λένε, δηλαδή τοὺς πιστεύει. Τὸ ἴδιο ἰσχύει καὶ στὶς σχέσεις τῶν μεγάλων, ὅταν ὑπάρχει ἀπόλυτὴ ἀμοιβαίωσι μεταξὺ τους.

Στή δεύτερη αὐτή κατηγορία ἀνήκει ὁ Χριστιανισμός. Ὁ Χριστιανισμός δηλ. ἀποτελεῖ ἀντικείμενο τῆς πίστεως τοῦ ἀνθρώπου, πού ἀποδέχεται τὶς ἀλήθειες τοῦ Χριστιανισμοῦ ἐλεύθερα καὶ χωρὶς κανένα καταναγκασμό, ὅχι δηλ. ἐπειδὴ δὲν μπορεῖ νὰ κάνει ἄλλοιως. Ὁ Χριστιανισμός ἐπομένως ζητάει, ὅταν μιλάει στὸν ἄνθρωπο, πρῶτα νὰ πιστέψει ἐλεύθερα σὲ ὅ,τι αὐτὸς διδάσκει καὶ μετὰ, ἂν θέλει, νὰ (δι)ἐρευνήσῃ καὶ μὲ τὴ λογικὴ του τὶς ἀλήθειες, τὶς ὁποῖες κηρύττει σὲ ὅσο βαθμὸ φυσικὰ εἶναι αὐτὸ δυνατό γιὰ τὴν ἀδύναμη ἀνθρώπινη λογικὴ.

Βέβαια τὰ πράγματα δὲν εἶναι τόσο ἀπλὰ ὅσο φαίνονται: ἔτσι πού λέγονται ἐδῶ συνοπτικά. Εἶναι πολὺ πιὸ σύνθετα. Ὅμως τελικὰ ἐκεῖ καταλήγουμε. Γι' αὐτὸ ὁ Χριστιανισμός εἶναι πρῶτα πίστις καὶ μετὰ ὁτιδήποτε ἄλλο. Εἶναι πρῶτα «μυστήριον πίστεως» καὶ μετὰ λογικὴ παραδοχὴ στὸ μέτρο τοῦ ἀνθρώπινου δυνατοῦ.

Ἄρχιμ. ΕΥΣΕΒΙΟΣ ΒΙΤΤΗΣ

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΙΣ

Λόγω μεγάλης ἐλλείψεως χάρτου, εἴμεθα ἠναγκασμένοι, ὅπως παύσωμεν χορηγοῦντες παντὸς εἶδους ἀνάτυπα ἐκ τῶν δημοσιευομένων ἐν τοῖς Ἐκκλησιαστικοῖς Περιοδικοῖς ἄρθρων, πλὴν τῶν ἐν τῇ «ΘΕΟΛΟΓΙΑ» δημοσιευομένων ἐπιστημονικῶν μελετῶν, εἰς τοὺς συγγραφεῖς τῶν ὁποίων θὰ δίδωμεν ἑκατὸν (100) καὶ μόνον ἀνάτυπα. Συγχρόνως εἴμεθα ἠναγκασμένοι, ὅπως περιορίσωμεν μέχρι τοῦ κατωτάτου δυνατοῦ ὀρίου τὰς σελίδας τῶν Περιοδικῶν μας.

Ἐκ τῆς Διευθύνσεως

Στὸ περιθώριο τῆς Ἀγίας Γραφῆς

ΟΤΑΝ ΟΙ ΜΩΡΕΣ ΠΑΡΘΕΝΟΙ...

“Όταν οἱ μωρὲς παρθένοι ξύπνησαν στὴ φωνὴ «Ἴδου ὁ Νυμφίος ἔρχεται», εἶδαν μὲ τρόμο πὼς δὲν εἶχαν λάδι ν’ ἀνάψουν τὰ φανάρια τους καὶ νὰ τὸν ὑποδεχθοῦν. Τί νὰ ἔκαναν, μὰ καὶ δὲν εἶχαν γνιασθῆ νὰ τὸ προμηθευθοῦν ἔγκαιρα; Μιὰ μόνη λύση βρῆκαν εὐθύς: νὰ δανειστοῦν ἀπὸ τὶς ἄλλες, τὶς φρόνιμες καὶ προνοητικέες.

Τί ἄστοχο αἴτημα! Ἦταν τὸ μόνο βιὸς ἀπ’ ὅπου κανεὶς δὲν μπορεῖ νὰ προσφέρει στοὺς ἄλλους. Ὅ,τι πετυχαίνουμε σὲ ἀρετὴ — τὸ λάδι τῆς παραβολῆς συμβολίζει τὰ καλὰ ἔργα — εἶναι ἀναπαλλοτρίωτο κτῆμα μας. Ἦτοι τὸ βλέπει ἡ οὐράνια δικαιοσύνη. Καθαρὰ προσωπικὸ κι ἀμετάβλητο στοὺς αἰῶνες τῶν αἰώνων.

Καὶ βέβαια μεταδίνεις στὸν πλησίον σου πολλά, ὅσο ζῆτε μαζὶ στὴ γῆ. Ἀλλὰ ἂν, ὅ,τι τοῦ μεταδίνεις, δὲν τὸ ἀξιοποιήσῃ ὁ ἴδιος, εἶναι σὰν νὰ μὴν τὸ πῆρε. «Μωρὰ παρθένος» ἀποδεικνύεται τότε, ἄνεχος γιὰ πάντα. Τοῦ χορηγήθηκε ὅχι ὁ ἴδιος ὁ πλοῦτος, ἀλλὰ ἡ εἰκόνα του καὶ τὰ μέσα γιὰ νὰ τὸν κερδίσῃ. Ἀνέβαλε νὰ τὸ κάνῃ; Θὰ μείνῃ, τὴν ὥρα τῆς Κρίσης, χωρὶς λάδι. Ἀπὸ κανέναν δὲν θὰ μπορῆ νὰ τὸ ζητήσῃ. Θὰ εἶναι πὰ πολὺ ἄργά. Τότε, «ὑπομένει συλλυπούμενον καὶ οὐχ ὑπάρξει καὶ παρακαλοῦντας καὶ οὐχ εὐρήσει» (Ψαλμ. ξη’ 21). Θὰ περιμένη νὰ τὸν συμπονήσῃ κάποιος καὶ δὲν θὰ ὑπάρξῃ κανεὶς καὶ κανεὶς δὲν θὰ βρεθῆ νὰ τὸν παρηγορήσῃ.

Ἡ μετάνοιά του θὰ εἶναι ἀνώφελη, γιατί εἶχε ὅλο τὸν καιρὸ ν’ ἀοκήσῃ τὴν ἀρετὴ καὶ τὸ παρέλειψε. Καὶ ζητιανεύοντας κάπὶ ἀπὸ τοὺς ἄλλους, πού εἶχε τὸν τρόπο νὰ τὸ διαθέτῃ ὁ ἴδιος, θὰ μπαλοπονή.

Τώρα, τὸ Εὐαγγέλιο μὲ διδάσκει πὼς πρέπει νὰ ζῶ. Τώρα ἡ Ἐκκλησία, ἡ ἄνω καὶ ἡ κάτω, δέεται γιὰ μένα, δυναμώνοντάς με ν’ ἀγωνισθῶ τὸν «καλὸν ἀγῶνα» (Α΄ Τιμ. στ’ 12) τῶν χριστιανικῶν πράξεων, ν’ ἀγοράσω, μὲ τὸν κόπο του καὶ τὶς θλίψεις του, τὸ λάδι τῆς ἄξιας ὑποδοχῆς τοῦ Χριστοῦ. Ἄς μὴν τὸ χάσω λοιπὸν ὅσο εἶναι στὸ χέρι μου νὰ τὸ ἀποκτήσω. «Πε-

ριπατεῖτε ἕως τὸ φῶς ἔχετε» (Ίω. ιβ' 35). «Ὡς καιρὸν ἔχομεν, ἐργαζώμεθα τὸ ἀγαθὸν πρὸς πάντας» (Γαλ. στ' 10).

Ὅσο ἡ ἀλήθεια καὶ ἡ χάρις μὲ φωτίζουν καὶ μὲ θερμαίνουν, ἄς καρποφορῶ τὴν ἀγάπη γύρω μου. Ἔτσι, θὰ συνάξω τὸ λάδι ποῦ θὰ μοῦ χρειασθῇ ἐκεῖνα τὰ φοβερά καὶ γλυκύτατα μεσάνυχτα. Καὶ δὲν θὰ τὸ ζητῶ ἀπὸ ἄλλους πού, ὅσο καὶ ἂν μὲ σπλαχνισθοῦν, θὰ τοὺς εἶναι ἀδύνατο νὰ μὲ συντρέξουν.

Ἄς κάνω τὸ καλὸ τώρα, μὴ χάνοντας καμμὴν εὐκαιρία καὶ ἀδιαφορώντας ἂν συχνὰ ἤχώ του ὑπῆρξε ἡ ἀχαριστία. Ἄν «φίλοι μου ἀνελεήμονες γεγόνασιν... καὶ εἰδότες μου τὸ ὄνομα ἐπελάθοντό μου» (Ίώβ ιθ' 13,14), ὅσες φορὲς τοὺς εἶχα ἀνάγκη. Ὅ,τι δὲν μοῦ ἀνταποδίδουν οἱ ἄνθρωποι, θὰ μοῦ τὸ ἀνταποδώσῃ ὁ Ὑψιστος. Οὔτε μιὰ σταγόνα ἀπὸ τὸ λάδι ἐκεῖνο δὲν θὰ πάη χαμένη. Καὶ ὅποια παρηγοριά μοῦ ἔλειψε, θὰ τὴ βρῶ — καὶ μάλιστα πρὸ χρήσιμη — τότε.

Ἐ'Αγαθὸς ὁ Θεὸς πῶ Ἰσραήλ, τοῖς εὐθέσι τῇ καρδίᾳ» (Ψαλμ. σβ' 1). Δὲν ἀφήνει νὰ διαψευστοῦν ὅσοι μὲ ἴσια προαίρεση καὶ καταφρονώντας τ' ἀγκάθια ποῦ συνοδεύουν τὸν εὐσεβῆ βίον, ἄλλο δὲν κάνουν παρὰ νὰ ἐλεοῦν τοὺς ἐνδεεῖς. Εἶτε πνευματικὰ εἶτε ὑλικά, «μνημονεύοντες τὸν λόγον τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ, ὅτι αὐτὸς εἶπε· μακάριόν ἐστι μᾶλλον διδόναι ἢ λαμβάνειν» (Πραξ. κ' 35). Γιατί, ἔτσι καὶ μόνον ἔτσι, θὰ προμηθευθοῦν, μὲ τὸ «ἔλεος», τὸ «ἔλαιον», μοιάζοντας μὲ τὶς συνετεὲς κόρες.

Λοιπὸν, «ραθυμίαν ἀπωθεν ἡμῶν βαλώμεθα καὶ φαυδοῖς ταῖς λαμπάσι τῶ ἀθανάτῳ Νυμφίῳ Χριστῷ ὕμνοις συναντήσωμεν» (Ὁρθρος Μ. Τρίτης, Ὁδὴ Η'), γιὰ νὰ «μὴ μείνωμεν ἔξω τοῦ Νυμφῶνος» (Οἶκος), σὰν τὶς μωρὲς παρθένους. «Κτηνώμεθα ἑαυτοῖς ἄνευ ἀργυρίου» (Σοφ. Σειρ. να' 25) τὸ «ἔλαιον τῶν φρονίμων». «Ποίει, υἱέ, ἃ ἐγὼ σοι ἐντέλλομαι καὶ σῶζου» (Παροιμ. στ' 3).

Καὶ ἀποκρίνομαι: «Ἐκλίνα τὴν καρδίαν μου τοῦ ποιῆσαι τὰ δικαιώματά σου (τὶς ἐντολές σου)» (Ψαλμ. ρη' 112). Σοῦ τὸ ὑπόσχομαι ἀπὸ τὰ βάθη τοῦ εἶναι μου. Καὶ εἶμαι βέβαιος πῶς, μὲ τὴν χάρις σου, θὰ μὲ ἰκανώσης νὰ μιμηθῶ τὶς κόρες ἐκεῖνες ποῦ ἦταν ἔτοιμες νὰ σὲ ὑποδεχθοῦν. Ἐπὶ τῶ ἐλέει σου ἤλπισα» (Ψαλμ. ιβ' 6).

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΕ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΕΣ,

ΚΑΝΟΝΙΚΕΣ ΚΑΙ ΑΛΛΕΣ ΑΠΟΡΙΕΣ *

Ἡ ἰδεώδης αὐτὴ πράξις πέρασε ἕνα σημεῖο κρίσεως, πὺ ἀφησε σοβαρὰ ἴχνη στὴν ἀρμονικὴ καὶ ἀδιάσπαστη συζυγία τῶν μυστηρίων τῆς χριστιανικῆς μυστήσεως. Βασικὴ βέβαια αἰτία ἦταν ἡ γενικὴ ὑποδάθμισις τῆς ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς μετὰ ἀπὸ τοὺς χρόνους τῆς μεγάλης ἀκμῆς, πὺ εἶχε ἄμεσες ἐπιπτώσεις στὴν λειτουργικὴ τάξι. Συνέβη δηλαδὴ ἐκεῖνο πὺ ὀδυρόμενος ἔλεγε ὁ Συμεὼν Θεσσαλονίκης· «νῦν τὰ κάλλιστα παρερρῦη» καὶ τὸ ἀπέδιδε στὸ φθόβο τοῦ διαδόλοῦ καὶ τὴν ἔλλειψι ζήλοῦ τῶν χριστιανῶν «περὶ τὰ χρηστὰ τε καὶ θεῖα» (Περὶ θεοῦ κηρύγματος 5).

Στὸν χωρισμὸ τοῦ ἁγίου βαπτίσματος ἀπὸ τὴν θεῖα λειτουργία συνετέλεσε ὁ νηπισθαπισμὸς. Ὁ φόβοθ θανάτοῦ τῶν νηπίων, τότε πὺ ἡ θρεφικὴ θνησιμότης ἦταν μεγάλη, ἐπέφερε τὴν ἐπίσπευσι τοῦ βαπτίσματος τῶν γιὰ νὰ μὴ πεθάνου «ἀφώτιστα». Αὐτὸ εἶχε ὡς ἐπακόλοθο τὴν ἐξατομίκευσι τοῦ βαπτίσματος καὶ τὴν ἐγκατάλειψι τῶν παλαιῶν ὀμαδικῶν πανηγυρικῶν βαπτίσεων κατὰ τίς μεγαλύτερες ἑορτές. Τέλοθ οἱ πολεμικοὶ κίνδυνοὶ καὶ οἱ θαρβαρικὲς ἐπιδρομές καὶ κατακτήσεις ἔδωσαν τὸ χαριστικὸ πλῆγμα. Παρὰ τοῦτο ἐπὶ μακρὸ ἀκόμη χρονικὸ διάστημα ἡ παράδοσις ἦταν ἀρκετὰ ἀνθεκτικὴ. Διέσωσε ἀν ὄχι τὴν λειτουργία, τοῦλάχιστο τὴν κοινωνία τῶν νεοφωτίστων ἀπὸ προηγιασμένα ἄγια. Σὲ πολλὰ χειρόγραφα τὸ ἅγιο βάπτισμα κατακλείεται στερεοτύπως μὲ τὴν διάταξι: «καὶ μεταδίδωσιν αὐτῷ (στὸν νεοφώτιστο) τῶν ἀχράντων μυστηρίων». Κατὰ τὸν κώδικα μάλιστα Κωνσταμονίτου 60 (63) τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνοθ ἡ κοινωνία δὲν περνοῦσε σχεδὸν ἀπαρτήρητη, ἀλλὰ ἐνετάσσετο σ' ἕνα εἶδοθ, μποροῦμε νὰ εἰποῦμε, Προηγιασμένηθ, πὺ μοιάζει ὡθ ἕνα σημεῖο μὲ τὴν ἀνάλογο τάξι στὴν ἀκολουθία τοῦ γάμοῦ. Ἡ «Ἐρμηνεία εἰς τὸ μεταλαμβάνειν τὸ παιδίον» παρεμβάλλεται ἀμέσως μετὰ τὸ χρίσμα καὶ πλαισιώνεται μὲ τὴν ψαλμωδία τοῦ βαπτισματικοῦ ὕμνοῦ «Ὅσοι εἰς Χριστὸν ἐβαπτίσθητε...». Τὴν παραθέτομε κατωτέρω, συμπληρώνονταθ (μέσα σὲ παρένθεσι) μερικὲθ φράσεις πὺ ἔχου προφανῶθ ἐκπέσει: «Εἰσέρχεται εἰς τὴν ἐκκλησίαν μὲ τὸ θρέφοθ, ἀσπάζονταθ τὰς ἁγίας εἰκόναθ, ψάλλονταθ Ὅσοι εἰς Χριστὸν ἐβαπτίσθητε. Ὁ ἱερεὺθ

* Συνέχεια ἐκ τῆθ σελ. 96 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 3 τεύχοῦθ.

‘Καὶ καταξίωσον ἡμᾶς δέσποτα’. (‘Ὁ λαὸς ‘Πάτερ ἡμῶν’. ‘Ὁ ἱερεὺς ‘Ὅτι σοῦ ἐστίν’. ‘Ὁ λαὸς ‘Ἀμήν’. ‘Ὁ ἱερεὺς ‘Πρόσχωμεν τὰ ἅγια τοῖς ἁγίοις’). ‘Ὁ λαὸς ‘Εἰς ἅγιος’. Κοινωνικὸν ‘Πατήριον σωτηρίου’. Καὶ μεταλαμβάνει τὸ θρόφος». Ἐπακολουθεῖ πάλιν τὸ «Ὅσοι εἰς Χριστόν...» ἐκ τρίτου καὶ ἡ εὐχή «Ὁ λύτρωσιν ἁμαρτιῶν...», περίπου σὰν ὀπισθάρθρωνος.

Τὸν χωρισμὸν βαπτίσματος καὶ λειτουργίας γνωρίζει καὶ ὁ Συμεὼν Θεσσαλονίκησ. Μαρτυρεῖ ὅμως καὶ αὐτὸς γιὰ τὴν ἀμέσως μετὰ τὸ βάπτισμα κοινωνία, ποὺ μετεδίδοτο στὸν νεοφώτιστο ἀπὸ τὸν ἴδιον τὸν ἀρχιερέα, ἐνῶ μετὰ τὸ «Ὅσοι εἰς Χριστόν...» ἐπανελαμβάνετο ἡ ψαλμωδία τοῦ «Μακάριοι ὧν ἀφέθησαν αἱ ἀνομίαι» καὶ τὰ λοιπὰ τοῦ ψαλμοῦ (Διάλογος, κεφ. 67). Ὁ κατὰ μερικὲς δεκαετίες παλαιότερος τοῦ Συμεῶν († 1429) Νικόλαος ὁ Καθάσιλας († 1395) δὲν φαίνεται νὰ ὑπονοῇ τὴν μετὰ τὸ βάπτισμα τέλεσι τῆς θείας λειτουργίας, ἐπιμένει ὅμως ἰδιαιτέρως στὴν ὀλοκλήρωσι τῆς μυσείως τοῦ βαπτίζομένου καὶ τὴν τελείωσί του διὰ τῆς προσελεύσεως στὴν θεία κοινωνία (Περὶ τῆς ἐν Χριστῷ ζωῆς Δ’).

Ἡ μὴ μετάδοσις τῆς θείας κοινωνίας ἀμέσως μετὰ τὸ βάπτισμα φαίνεται ὅτι ἄρχισε νὰ γίνεται κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Τουρκοκρατίας, ὁπότε οἱ εἰδικῶς δυσχερεῖς συνθήκες τῆς ζωῆς τῶν χριστιανῶν ἐπέτρεψαν τὴν τέλεσι τοῦ ἁγίου βαπτίσματος στὰ σπίτια. Ὁ ὅσιος πάντως Νικόδημος ὁ Ἁγιορείτης κατακρίνει τὴν τέλεσι τοῦ βαπτίσματος ἐκτὸς τοῦ ναοῦ καὶ ἐπιμένει ὄχι μόνον στὴν κοινωνία τοῦ νεοφωτιστοῦ ἀμέσως μετὰ τὸ βάπτισμα, ἀλλὰ καὶ — κάπως ἀναχρονιστικὰ — στὴν ἔνταξι τοῦ στὴν θεία λειτουργία κατὰ τὴν παλαιὰ τάξι: «Ἔστι δὲ καὶ τρίτη αἰτία, διὰ τὴν ὁποίαν ἐν ταῖς ἐκκλησίαις καὶ οὐχὶ ἐν εὐκτηρίοις πρέπει νὰ γίνεται τὸ βάπτισμα· διὰ τί ὁ ἱερεὺς πρέπει νὰ προσκομίζῃ πρῶτον, ἔπειτα φορεμένον ὦν πᾶσαν τὴν ἱερατικὴν στολήν νὰ εὐχαῖνῃ καὶ νὰ βαπτίζῃ τὸ παιδίον καὶ μετὰ τὸ βάπτισμα νὰ ἀρχινᾷ τὴν θείαν λειτουργίαν καὶ ἐν τῷ τέλει αὐτῆς νὰ μεταλαμβάνῃ τὸ βαπτισθὲν θρόφος. Διὰ τί καθὼς ἡ φύσις, εὐθὺς ὁποῦ γεννηθῇ σωματικῶς τὸ θρόφος τοῦ ἠτοίμασε τὸ γάλα τροφὴν σωματικὴν, ἔτσι καὶ ἡ χάρις εὐθὺς ὁποῦ γεννηθῇ πνευματικῶς διὰ τοῦ βαπτίσματος τοῦ ἐτοιμάζει τὴν θείαν κοινωνίαν διὰ τροφὴν πνευματικὴν» (Πηδάλιον, ὑπόσημ. εἰς τὸν 31ον κανόνα τῆς ΣΤ’ Συνόδου). Ἡ γνώμη τοῦ ὁσίου Νικοδήμου εἶναι χαρακτηριστικὴ γιὰ τὸν γενεσίως ὀρθόδοξο τρόπο τῆς θεωρήσεως τῆς ἐνότητος βαπτίσματος καὶ εὐχαριστίας. Ἡ Δύσις γιὰ διαφόρους πρακτικοὺς λόγους χώρισε τὸ βά-

πισμα ἀπὸ τὸ χρίσμα καὶ τὴν θεία κοινωνία. Ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία ἔμεινε σταθερὴ στὴν ἀπαίτησι τῆς πάσης θυσία συγκρατήσεως τῆς παραδοσιακῆς καὶ θεολογικῆς ἐνότητος τῶν μυστηρίων τῆς χριστιανικῆς μυσήσεως. Ὁ πιστὸς βαπτίζεται καὶ χρίεται γιὰ νὰ μετάρχη τῆς μυστικῆς τραπέζης τῆς οἰκογενείας τοῦ Κυρίου γιὰ νὰ ἐνωθῆ μαζί Του μετὰ τὴν κοινωνία Του. Χαρακτηριστικὰ τὴν ἀλήθεια αὐτὴ υπογραμμίζει ὁ **Συμεὼν Θεσσαλονικός**: «Τοῦτο γὰρ καὶ τὸ τέλος τοῦ μυστηρίου παντός, ἵνα τῆς πλάνης ἀπαλλαγέντες καὶ τοῦ ρύπου τῆς ἀμαρτίας, καθαροὶ τε γεγενημένοι καὶ ἐσφραγισμένοι Χριστῷ ἐν ἀγίῳ Πνεύματι, τῆς σαρκὸς καὶ τοῦ αἵματος αὐτοῦ τοῦ Χριστοῦ κοινωνήσωμεν καὶ ἄκρως ἐνωθῶμεν αὐτῷ. Τοῦτο γὰρ ὁ καὶ διὰ τοῦ προφήτου φησὶν Ἔνοικήσω ἐν αὐτοῖς καὶ ἐμπεριπατήσω καὶ ὅπερ αὐτὸς ἠύξατο πρὸς τὸν Πατέρα, λέγων Ἔνα ὧσιν ἐν καθὼς ἡμεῖς καὶ τὸ Ἰδοὺ ἐγὼ μεθ' ὑμῶν εἰμι πάσας τὰς ἡμέρας. Ἐπειδὴ ἄχρι τότε διὰ τῶν μυστηρίων καὶ ἀοράτως μεθ' ἡμῶν ἔσται...» (Διάλογος, κεφ. 68). Καὶ ὁ **Νικόλαος Κάσιλας** ρίχνει τὸ βάρος στὴν θεία κοινωνία καὶ πολὺ ὀρθῶς τὴν θεωρεῖ ὡς σκοπὸ τῆς τελεσιουργίας τοῦ βαπτίσματος καὶ ὡς ὀλοκλήρωσι τοῦ πιστοῦ: «Μετὰ δὲ τὸ μύρον ἐπὶ τὴν τράπεζαν εἶμεν, τοῦτο τῆς ζωῆς τὸ πέρας, οὗ γενομένοις οὐδενὸς ἤδη δεήσει πρὸς τὴν ζητουμένην εὐδαιμονίαν. Οὐκέτι γὰρ θάνατον καὶ τάφον καὶ ζωῆς ἀμείνονος κοινωνίαν, ἀλλ' αὐτὸν ἐντεῦθεν κομιζόμεθα τὸν ἀναστάντα, οὐδὲ τοῦ Πνεύματος δώρων, ὅσα λαβεῖν ἔξεστιν, ἀλλ' αὐτὸν τὸν εὐεργέτην, τὸν νεὼν αὐτόν, ὃ πᾶς ὁ τῶν χαρίτων ἵδρυται κύκλος. Ἔστι μὲν γὰρ ἐφ' ἑκάστῳ τῶν μυστηρίων, καὶ τοῦτον αὐτόν καὶ χριόμεθα καὶ λουόμεθα... Ἐπειδὴν δὲ ἐπὶ τὴν τράπεζαν ἀγάγη καὶ δῶ φαγεῖν τοῦ σώματος, ὅλον ἀμείβει τὸν τελεσθέντα καὶ πρὸς τὴν οἰκίαν μετατίθησιν ἕξιν, καὶ ὁ πηλὸς οὐκέτι πηλός, τὸ βασιλικὸν δεχόμενος εἶδος, ἀλλ' αὐτὸς ἤδη σῶμα τοῦ βασιλέως· τούτου μακαριώτερον οὐδὲ ἔστιν ἐνθυμηθῆναι. Διὰ τοῦτο καὶ τελευταῖον τὸ μυστήριον, ὅτι περαιτέρω προσελθεῖν οὐκ ἔστιν οὐδὲ προσθεῖναι· τὸ μὲν γὰρ πρῶτον (δηλαδὴ τὸ βάπτισμα) δῆλόν ἐστι τοῦ μέσου δεόμενον καὶ τούτου (τοῦ χρίσματος) τοῦ τελευταίου. Μετὰ δὲ τὴν εὐχαριστίαν οὐκ ἔστιν ἐφ' ὃ χωροῦμεν, ἀλλ' ἐνταῦθα δεῖ στάντας

ἐκείνα πειρᾶσθαι σκοπεῖν, δι' ὧν ἂν γένοιτο σῶσαι διὰ τέλους τὸν θησαυρόν» (Περὶ τῆς ἐν Χριστῷ ζωῆς Δ').

Ἀνακεφαλαιώνοντας τὰ ἀνωτέρω συμπεραίνομε, ὅτι μετὰ τὸ βάπτισμα πρέπει ἀπαραιτήτως νὰ κοινωνοῦν οἱ νεοφώτιστοι τῶν ἀχράντων μυστηρίων, κατὰ τὴν ἀνάγκην κρατοῦσα ὀρθῆ πράξι, ποῦ εἶναι σύμφωνη πρὸς τὴν σχετικὴ θεολογικὴ διδασκαλίαν τῆς Ἐκκλησίας. Γιὰ τὸ βάπτισμα τῶν ἐνηλίκων δὲν ὑπάρχει καμμιά δικαιολογία ποῦ νὰ ἐπιτρέπη τὴν τέλεσίν του ἔξω ἀπὸ τὸ παραδοσιακὸ του πλαίσιο, τὴν θεία δηλαδὴ λειτουργία. Ὅσο γιὰ τὸ βάπτισμα τῶν νηπίων μόνο λόγοι οἰκονομίας θὰ μπορούσαν νὰ δικαιολογήσουν τὸν χωρισμὸ του ἀπὸ τὴν θεία λειτουργία, μέχρις ὅτου εὑρεθῇ τρόπος ἐπιστροφῆς στὴν ἀκριθεῖν πράξι. Στὴν μεταβατικὴ περίοδο, ἢ ὅποια κάποτε πρέπει ὀριστικῶς νὰ περάσῃ, ἰσχύει ἀπαραιτήτως ἡ ἐνδιάμεσος πράξις τῆς κοινωνίας τοῦ νεοφωτίστου ἀπὸ προηγιασμένα ἅγια ἀμέσως μετὰ τὸ βάπτισμα.

Φ.

== Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α ==

Κ. Γ. Μπόνη, Ὁμ. Καθ. τοῦ Παν/μίου Ἀθηνῶν, Ἀκαδημαϊκοῦ, Τοῦ Ἁγίου Ἰγνατίου Ἐπιστολαί. Α' Πρὸς Ἐφεσίους. (Σχόλια). — **Ἐπίκαιρα**. — **Εὐαγ. Δ. Θεοδώρου**, Καθ. τοῦ Παν/μίου Ἀθηνῶν, Λειτουργικά στοιχεῖα ἐν τοῖς ἔργοις Γρηγορίου τοῦ Ναζιανζηνοῦ. — **Μητροπ. Δράμας Διονυσίου**, Ὁδὸς δικαιοσύνης. — **Ι. Κ.**, Ὁ Ἀνθρώπος ὡς «Πολυκατοικία». — **Π. Β. Πάσχου**, Ρωμανὸς ὁ Μελωδὸς καὶ Ἅγιος Παντελεήμων. — **Νικολάου Ἀντωνίου**, Ὁ ἱερεὺς ἔναντι τῶν διαστάσεων συζύγων, γονέων καὶ τέκνων. — **Ἀρχιμ. Εὐσεβίου Βίττη**, «Μυστήριον Πίστεως». — **Βασ. Μουστάκη**, Ὅταν οἱ Μωρὲς Παρθένοι... — **Φ.**, Ἀπαντήσεις σὲ λειτουργικὰς, κανονικὰς καὶ ἄλλας ἀπορίες.

Ἐκ τοῦ Τυπογραφείου τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας, Ἰασιῶν 1, Ἀθῆναι 140. Προϊστάμ. Τυπογρ. Ἰωάννης Μιχαήλ. Ἀναστασάκη β Ζωγράφου. Τηλ. 787978.